

Міністерство освіти і науки України

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська»

*Стратегії, прийоми та труднощі перекладу етимології та ідіом /
Strategies, Techniques and Challenges in Translating Etymology and Idioms*

Допущено до захисту «__» _____ 24 р.

Зав. каф. германської філології ___ канд. філол. наук, доцент. Баранова С. В.

Виконала:

студ. групи ПР.мз-31с

Михайлова Анна Сергіївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доцент

Жулавська Ольга Олександрівна

Суми 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1 Етимологія та її значення у формуванні лексичного значення слів	7
1.1.1 Поняття етимології та її вплив на смислове забарвлення слів.....	7
1.2 Ідіоми як феномен мови: характеристика та класифікація ідіом.....	9
1.2.1 Особливості ідіом: структура, прагматичний аспект та функції	14
1.3 Культурні аспекти англомовних та україномовних ідіом.....	21
1.3.2 Роль ідіоматичних виразів у комунікації	21
РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМ.....	26
2.1 Основні стратегії перекладу ідіоматичних виразів.....	26
2.2 Прийоми збереження етимологічного та культурного забарвлення	29
2.3 Сучасні підходи до перекладу ідіом у контексті збереження значення	32
3 РОЗДІЛ ТРУДНОЩІ ТА ВИКЛИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ІДІОМ.....	35
3.1 Культурні та лінгвістичні труднощі перекладу ідіом.....	35
3.2 Специфічні проблеми при перекладі ідіом при відтворенні українською мовою.....	39
3.2.1 Вибір відповідників для складних ідіоматичних виразів	39
3.2.2 Роль контексту в інтерпретації та перекладі ідіом.....	42
РОЗДІЛ 4 ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЕТИМОЛОГІЇ ТА ІДІОМ.....	50

4.1 Розвиток аналітичних навичок для розуміння етимологічних особливостей	50
4.2 Практичні вправи з перекладу ідіом з акцентом на культурний контекст	51
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
SUMMARY	65

ВСТУП

Сучасне мовознавство будь-якої мови дуже важко уявити без ідіом, які є важливим засобом комунікації та завдяки яким існує певний зв'язок між мовою та культурними традиціями. Ідіома, окрім своєї основної функції – передачі образного та метафоричного значення, виконує також низку важливих завдань, серед яких виділяються комунікативна функція та культурно-семантичне навантаження. При цьому кожна ідіома є своєрідним міні-текстом, що розкриває багатогранність мовної картини світу, відображає менталітет носіїв мови та їх культурні особливості.

Фразеологія як розділ мовознавства розвивається дуже динамічно, зважаючи на постійні зміни у мові, культурі та суспільстві в цілому. Це викликає значний інтерес серед іноземних та українських лінгвістів, перекладачів, культурологів та представників інших гуманітарних наук. Особливу увагу приділяють ідіомам у контексті міжкультурної комунікації, адже їх вивчення дозволяє дослідити унікальні культурні особливості народів, а також сприяє взаєморозумінню у процесі перекладу.

У перекладознавстві ідіоми становлять особливий інтерес через труднощі, які виникають під час їхнього відтворення іншою мовою. Перекладачі стикаються з рядом завдань, таких як збереження образності, емоційного забарвлення та культурних аспектів ідіом, що ускладнюється відсутністю точних відповідників у мові перекладу.

Актуальність дослідження полягає в тому, що ідіоми залишаються складним елементом для вивчення та перекладу. Їх вивчення є важливим не лише для збагачення знань про мову, але й для поглиблення розуміння міжкультурної комунікації. Основні дослідження ідіом присвячені теоретичним аспектам, проте практичний аналіз їхнього перекладу потребує більшої уваги.

У рамках дослідження перекладацьких аспектів ідіом варто відзначити здобутки науковців, які присвятили свої роботи вивченню фразеології, її перекладу

та семантичного навантаження: Каччарі, Глуксберг, Сейдл, МакМорді, Мона Бейкер, О. С. Педа та інші.

Значну увагу в роботі приділено перекладацьким особливостям ідіом, оскільки розуміння їхньої специфіки сприяє високому рівню роботи перекладача та адекватному відтворенню ідіом іншою мовою. Для цього перекладач має не лише добре володіти мовою, але й розуміти культурний контекст та володіти знаннями у галузі лінгвістики.

Метою дослідження є аналіз ідіом, їх класифікація, семантичне навантаження, а також визначення ефективних перекладацьких рішень для передачі англійських ідіом українською мовою.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких **завдань**:

1. дослідження теоретичних засад вивчення ідіом, їхньої класифікації та функцій;
2. аналіз ідіом як культурно значущих мовних одиниць, дослідження їхнього семантичного та стилістичного навантаження;
3. вивчення труднощів перекладу ідіом та визначення оптимальних стратегій їхньої передачі;
4. розробка рекомендацій для перекладачів щодо роботи з ідіомами у текстах різних стилів.

Об'єктом дослідження є ідіоми англійської мови та їхні особливості у перекладі. **Предметом** дослідження є семантичне та культурне навантаження ідіом, а також способи їхньої адекватної передачі українською мовою.

Мета та завдання роботи зумовили залучення загальнонаукових та лінгвістичних **методів дослідження**: метод спостереження, метод компонентного аналізу, метод суміжних наук, метод порівняння. Ми також звернулися до методу лінгвістичного аналізу та етимологічного аналізу серед яких аналіз словникових дефініцій, контекстуальний метод, функціональний метод. Предметно-описовий,

логіко-індуктивний та логіко-дедуктивний методи були застосовані для узагальнення та викладу результатів дослідження.

Новизна дослідження полягає у всебічному аналізі ідіом як лінгвістичного явища, визначенні їхньої ролі у міжкультурній комунікації, а також вивченні ефективних перекладацьких стратегій для адекватного відтворення англomовних ідіом українською мовою.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для підготовки перекладачів, у викладанні курсів із лексикології, стилістики, перекладознавства, а також у практичній перекладацькій діяльності.

Структура та обсяг роботи. Робота загальним обсягом 67 сторінок складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та резюме, який містить 66 довідкових джерел.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, визначено мету та основні завдання дослідження, окреслено об'єкт і предмет, визначено методи дослідження, розкрито практичну цінність, вказано інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти дослідження ідіом**» подано визначення понять «ідіома», «фразеологізм», «прагматичні функції ідіом»; розглянуто основні класифікації ідіом, їхню структурну та семантичну характеристику, а також їхні функції у мовленні. Увагу було приділено культурно-лінгвістичним особливостям ідіом, а також їхньому впливу на міжкультурну комунікацію.

У другому розділі «**Стратегії перекладу ідіом**» проаналізовано ідіоми як носії культурної інформації, розкрито їхню роль у формуванні мовної картини світу, досліджено відображення національних традицій та менталітету у фразеологічних виразах.

У третьому розділі «**Труднощі та виклики при перекладі ідіом**» було проаналізовано основні труднощі перекладу ідіом, зокрема їхню багатозначність,

культурну специфіку та відсутність прямих еквівалентів у мові перекладу. Було визначено ефективні стратегії передачі ідіом, зокрема методи перефразування, адаптації, пошуку аналогів та компенсації.

У четвертому розділі «**Дидактичні аспекти навчання перекладу етимології та ідіом**» розроблено та запропоновано практичні завдання для вдосконалення навичок перекладу ідіоматичних виразів. Було враховано специфіку роботи з ідіомами у різних стилях та жанрах, акцентовано на важливості розуміння їхнього культурного контексту, семантичного навантаження та прагматичної функції. Окрему увагу приділено методологічним аспектам підготовки майбутніх перекладачів, включаючи роботу з лексичними трансформаціями та адаптацією виразів до цільової аудиторії.

У **загальних висновках** викладено підсумки виконаного дослідження, визначено основні результати роботи, акцентовано увагу на теоретичній і практичній значущості аналізу ідіом, а також окреслено перспективи подальших досліджень у цій галузі.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Етимологія та її значення у формуванні лексичного значення слів

1.1.1 Поняття етимології та її вплив на смислове забарвлення слів

Етимологія, як вивчення походження слів та історичних змін у їхньому значенні, є важливим інструментом для розуміння смислових і стилістичних відтінків, які слова набувають з часом. Через аналіз етимології можна виявити, як початкове значення слова або його культурний контекст впливають на емоційне забарвлення, що формує його сприйняття сьогодні. Етимологічне коріння додає слову особливий характер і сприяє його впливу на свідомість мовця.

Спершу слід дослідити дефініцію терміну «етимологія». Згідно з Тлумачним словником української мови «етимологія» визначається як розділ мовознавства, який вивчає походження слів та їхні генетичні зв'язки з іншими словами. Друге визначення з цього ж словника тлумачить даний термін як походження слова та його зв'язки з іншими словами тієї самої або інших споріднених мов [2].

Англомовний словник Merriam-Webster пропонує наступну дефініцію терміну «Етимологія» — історія мовної форми (наприклад, слова), яка відображається через простеження її розвитку від найбільш раннього зафіксованого вживання в мові, де вона зустрічається, через відстеження її передачі з однієї мови в іншу, через аналіз її складових частин, через визначення її споріднених форм в інших мовах або через простеження її та її споріднених форм до спільного предкового варіанту в мові-предку. [18].

Кембриджський словник розглядає цей термін як вивчення походження та історії слів або дослідження такого типу, що стосується конкретного слова [20].

У нашій роботі ми дотримуємось визначення англомовного словника Merriam-Webster, оскільки в подальшому нашому дослідженні ми будемо розглядати матеріал крізь призму історії їх мовної форми та історії походження.

Серед інших мовознавчих дисциплін етимологія займає складну для визначення позицію. Вона не переходить безпосередньо від мови як засобу комунікації (мовознавство) до мови як інструменту мистецтва (література), як це можна спостерігати у поетиці, стилістиці чи фольклорі, і вона також не схожа на семантику. У кожній іншій мовознавчій дисципліні (наприклад, фонології чи синтаксисі) можна виділити синхронічний та діахронічний аспекти. Однак синхронічна етимологія – попри авторитетні дослідження Вендрієса – має скоріше парадоксальний характер. Уже близько століття науковці використовують термін і поняття народної етимології, для якого не існує відповідного поняття в інших дисциплінах [34].

Цікавим є підхід Блумфілда (1933). У його книзі немає жодного розділу, не кажучи вже про окрему главу, присвячену етимології в чистому вигляді, проте зміст може привести до деяких відповідних уривків. Наприклад, етимологія розглядається як особливий інтерес давньогрецьких учених і пізніше як об'єкт обговорення Вольтера. Більш важливим є сучасне «точне» визначення етимології (15) мовної форми як «просто її історії, отриманої через пошук давніших форм у тій самій мові та форм у споріднених мовах, які є варіантами того ж прабатьківського кореня»; простеження англ. *mother* через давньоангл. *modor* і його споріднені форми до прагерм. **moder* і, далі, до праіндоєвроп. **miiter* слугує основним прикладом. Згідно з цим визначенням, техніка етимології непрямо згадується спершу під рубрикою Фонетичні зміни [8, с.346-347, 351-355], а згодом під Семантичні зміни [8, с.427-430].

Подвійний недолік такого підходу полягає в наступному: (а) етимологія зводиться до малої операції в рамках діахронічної фонології, роль якої позбавляє її (і що гірше – неявно) самостійного статусу; (б) читач залишається необізнаним у тому, що професійні етимологи не прагнуть досліджувати такі прозорі питання, як походження слова *mother*. Очевидно, що не випадково, що настільна книга Блумфілда, яка мала великий вплив у цій країні (а згодом і в усьому світі),

зовсім не пробудила цікавості до справжніх етимологічних досліджень у їх найбільш захопливих аспектах.

1.2 Ідіоми як феномен мови: характеристика та класифікація ідіом

Ідіоми, як важливий мовний феномен, являють собою сталі вирази, значення яких неможливо зрозуміти на основі значення окремих слів, що їх складають. Вони є невід'ємною частиною культури та мовної картини світу, відображаючи унікальні особливості мислення й способи світосприйняття різних народів. Ідіоми надають мовленню емоційного забарвлення, глибини та точності, роблячи його більш образним і насиченим. Це багатогранне мовне явище має свою специфіку, що робить його цікавим та важливим об'єктом дослідження для лінгвістів, перекладачів та культурологів.

Класифікація ідіом також є актуальною темою, оскільки ідіоматичні вирази мають різні джерела походження, структуру та семантичне навантаження. Існують численні підходи до класифікації ідіом, які базуються на таких аспектах, як типи семантичних зсувів, синтаксичні особливості та стильова функція виразів. Аналіз цих підходів дозволяє глибше зрозуміти природу ідіом, їхні функції в мовленні та способи їх використання в різних комунікативних ситуаціях.

Перш ніж розглядати можливі стратегії класифікації ідіом, необхідно описати певні риси, які можуть ускладнювати цей процес. Першою проблемою є їхнє визначення, яке, за словами Каччарі, є складним і дискусійним завданням, так само як і опис процесу їхнього засвоєння та розуміння [10]. Каччарі зазначає декілька факторів, що впливають на ці труднощі, зокрема, факт того, що ідіоматизація є процесом, тобто структури поступово набувають ідіоматичного значення; факт того, що ідіоми є аналізованими та цілісними водночас: вони складаються з декількох компонентів, однак їхнє загальне значення не можна звести до значення окремих

слів; а також факт існування різних типів ідіом, серед яких одні зберігають початкове значення компонентів, а інші мають абсолютно нове значення [10].

Натомість, у *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics* термін «ідіома» визначено простіше як «вираз, який функціонує як єдине ціле і значення якого неможливо вивести з окремих частин». Наприклад: “*She washed her hands of the matter*”r означає «вона відмовилася від будь-якої причетності до цієї справи» [32].]Подібне визначення пропонують Сейдл і МакМорді, які пояснюють, що «ідіома — це кілька слів, які, будучи об'єднаними, мають інше значення, ніж сума значень кожного окремого слова» [43]. Бреннер вважає, що носії англійської мови просто використовують ідіоми, не усвідомлюючи їхніх складових. Він зазначає, що в словниках можна зустріти певні розбіжності та суперечки щодо визначення ідіом. Однак найбільш поширене визначення полягає у тому, що ідіома — це «два чи більше слів, які в сукупності мають особливе значення, відмінне від буквального значення окремих слів» [9]. Такі одиниці не лише відрізняються за значенням від окремих слів, а й можуть бути більш ефективними та виразними в певних контекстах.

Бейкер вважає важливим розмежовувати ідіоми та колокації. Вона робить це, виходячи з прозорості значення та гнучкості структури. За її словами, колокації допускають зміни у формі та є більш гнучкими мовними конструкціями (наприклад, *deliver a letter, a letter has been delivered, delivery of a letter*), тоді як ідіоми є «стійкими мовними конструкціями, що майже не допускають варіацій у формі і часто мають значення, яке неможливо вивести з їхніх окремих компонентів». Вона також додає, що зазвичай (крім випадків жартів чи гри слів) з ідіомами неможливо виконати певні дії: змінити порядок слів, вилучити слова, додати інші слова, замінити слово на інше або змінити граматичну структуру.

Дослідник сучасної фразеології О. С. Педа підкреслює відносність визначення фразеологічної одиниці (зокрема, ідіоми) і зауважує, що це поняття охоплює широкий спектр висловів, серед яких: фразеологічні одиниці (лексично

нерозривні словосполучення), прислів'я та приказки, біблійні та євангельські вирази, вислови з античної літератури, крилаті фрази, створені письменниками та поетами, тобто всі сталі словосполучення, закріплені вживанням. У зв'язку з цим і виникає різноманітність термінів, якими позначають фразеологічні вирази: фразеологічні одиниці, фразеологічні сполучення, сталі поєднання, ідіоми, ідіоматичні вирази, фраземи тощо. Проте деякі науковці не включають до фразеологічних одиниць прислів'я, приказки, крилаті вислови та афоризми [4]. Водночас, згідно з Oxford Dictionary of Idioms, прислів'я та приказки все ж варто розглядати як ідіоми.

Розширення традиційного трактування терміна «ідіома» демонструє варіативність у визначенні його семантичного значення в лінгвістичних дослідженнях. Наприклад, цей термін вживався деякими виключно для позначення фразеологічних зрощень, тоді як інші дослідники відносили до нього всі фразеологічні одиниці. Деякі лінгвісти до ідіоматики зараховують не лише фразеологізми, але й усі сталі словосполучення з метафоричним значенням, а І. Є. Анічков [1] включав до складу ідіом будь-які словосполучення — як сталі, так і змінні. Незважаючи на розбіжності в охопленні мовного матеріалу, більшість науковців погоджуються, що ідіомами можуть бути тільки вільні мовні одиниці. Однак А. А. Реформатський допускав включення до ідіом також окремих слів з переносним значенням. А. І. Смирницький та деякі інші науковці визнавали елементи ідіоматичності у словах, проте сам термін «ідіома» до них зазвичай не застосовували.

Ідіома характеризується тим, що її загальне значення є неподільним і зберігається за виразом як єдиним цілим. Ця властивість називається семантичною цілісністю. Виникнення цілісності на рівні змісту іноді приводить до появи цілісності на рівні форми, хоча на морфемному рівні подільність зберігається. Контраст між цілісністю змісту та подільністю форми є ключовою ознакою ідіом, і тому навіть при переході таких одиниць до статусу слів вони залишаються ідіомами.

Макферрон і Рендолф стверджують, що більшість лінгвістів, письменників, поетів, викладачів і вивчаючих мову визнають, що ідіоми можуть створювати яскраві описи і виявляються більш ефективними та виразними, ніж прямолінійна, неідіоматична мова. Проте, вони також згодні з тим, що ідіоми нелегко класифікувати, і це, безперечно, викликає труднощі для викладачів мови [36]. Складнощі, пов'язані з їхньою класифікацією, відзначає також Кевечеш, який порівнює ідіоматичні вирази з «різнобарвним набором», що включає метафори (наприклад, *spill the beans*), метонімії (*throw up one's hands*), словосполучення (наприклад, *cats and dogs*), ідіоми з *it* (наприклад, *live it up*), порівняння (наприклад, *as easy as pie*), прислів'я (наприклад, *a bird in the hand is worth two in the bush*), фразові дієслова (наприклад, *come up*, як у *Christmas is coming up*), граматичні ідіоми (наприклад, *let alone*) тощо [28]. Відтак класифікація є важливою проблемою для ідіом, оскільки різні типи ідіом можуть по-різному розумітися, засвоюватися та перекладатися, і тому було зроблено декілька спроб їх категоризації.

За класифікацією Фернандо, існує три підкласи ідіом. Чисті ідіоми — це конвенціоналізовані, нелітеральні вирази, які завжди мають непряме значення і можуть бути незмінними або мати незначну варіативність. Ці ідіоми вважаються непрозорими, оскільки їхнє значення не пов'язане з прямим значенням компонентів (наприклад, *to spill the beans*) [21]. Напівідіоми можуть містити один або декілька буквальних компонентів і один з непрямим значенням, що робить їх частково непрозорими (наприклад, *foot the bill*, що означає «оплатити рахунок»). Літеральні ідіоми можуть бути як незмінними, так і мати незначну варіативність, і вони вважаються прозорими, оскільки їхнє значення можна зрозуміти з компонентів (наприклад, *of course, in any case, for certain* [45, с. 16].

Сейдл і МакМорді зазначають, що ідіоми можуть мати різну структуру (регулярну, нерегулярну або навіть граматично некоректну) і різні форми, однак структура не визначає прозорість значення. Вони виокремлюють три основні типи: ідіоми з нерегулярною формою та ясним значенням (наприклад, *give someone to*

understand, do the dirty on someone); ідіоми з регулярною формою, але неясним значенням (наприклад, *cut no ice, bring the house down*); і ідіоми з нерегулярною формою та неясним значенням (наприклад, *be at large, be at daggers drawn*). Вони дійшли висновку, що більшість ідіом належать до другого типу, проте навіть в рамках цього типу можуть бути відмінності у прозорості значення [43].

Каччарі та Глуксберг запропонували функціональний підхід на основі ступеня композиційності та семантичної прозорості ідіом. За цим підходом, ідіоми можуть бути некопозиційними, частково композиційними та повністю композиційними [10]. У некопозиційних ідіомах зв'язок між компонентами і значенням ідіоми не проглядається, як у випадку *cheesecake* для позначення популярного мистецтва. У частково композиційних ідіомах певні зв'язки між компонентами і їхнім ідіоматичним значенням можна розпізнати і використовувати. Наприклад, хоч значення *to die* не впливає з буквального значення *kick the bucket*, буквальне значення обмежує контексти його використання. У повністю композиційних ідіомах компоненти безпосередньо відображають ідіоматичне значення, як у випадку *pop the question* [23].

Деякі лінгвістичні дослідження намагалися визначити, чи є композиційні ідіоми легшими для розуміння, ніж некопозиційні. Для композиційних ідіом результати лінгвістичного аналізу збігаються з ідіоматичним значенням, що полегшує їхнє розуміння. У випадку некопозиційних ідіом лінгвістичне та ідіоматичне значення не збігаються, тому їхнє розуміння є більш складним. Це пояснює, чому композиційні ідіоми легше сприймаються, ніж некопозиційні.

За Глуксбергом, інший спосіб класифікації ідіом ґрунтується на ступені прозорості, тобто на тому, наскільки значення ідіоми можна вивести із значення її складових. Він розрізняє композиційно-непрозорі ідіоми, де зв'язок між складовими ідіоми та її значенням може бути непрозорим, однак значення окремих слів все ж обмежують можливості її інтерпретації та використання, та

композиційно-прозорі ідіоми, де існує чіткий семантичний зв'язок між складовими ідіоми та її компонентами [21].

Кветко пропонує класифікацію ідіом на основі ступеня їхньої опацності, поділяючи їх на чисті або демотивовані ідіоми, напівпрозорі або частково мотивовані і напівпрозорі ідіоми з фразеологічними комбінаціями [29].

Різноманітність підходів до визначення та класифікації ідіом свідчить про складність цього мовного явища та його багатозначність. Ідіоми є невід'ємною частиною мовної картини світу, відображаючи культурні особливості різних народів і надаючи мовленню образності та експресії. Проте класифікація ідіом ускладнюється різними ступенями їхньої прозорості та композиційності, що безпосередньо впливає на їхнє розуміння, засвоєння та переклад.

Дослідники пропонують численні підходи для категоризації ідіом. Наприклад, вони виділяють чисті, напівідіоми та літеральні ідіоми залежно від прозорості значення, а також використовують підходи, засновані на композиційності та структурних характеристиках. Ідіоми можуть бути композиційно-прозорими, композиційно-непрозорими або ж повністю некопозиційними, а також змінювати свою форму залежно від культурних чи географічних особливостей.

Таким чином, обізнаність у типології та варіативності ідіом є важливою для їхнього успішного розпізнавання та перекладу. Враховуючи всю складність класифікації ідіом та їхню культурну специфіку, доцільним є включення теоретичних і практичних аспектів ідіоматичності в програми підготовки перекладачів. Це сприятиме більш ефективному освоєнню цього мовного феномену та полегшить роботу з ним у перекладацькій діяльності.

1.2.1 Особливості ідіом: структура, прагматичний аспект та функції

Ідіоми, як унікальні мовні одиниці, вирізняються особливою структурою, значенням та функціями, які відрізняють їх від інших словосполучень у мові. На відміну від звичайних фраз, значення ідіом є цілісним і не зводиться до значення окремих слів, що їх складають. Їхня семантична цілісність дозволяє передавати багатозначні, часто метафоричні значення, що робить ідіоми незамінними в художньому мовленні, повсякденній комунікації та літературних текстах. Окрім цього, ідіоми мають різні функції — від емоційного забарвлення до створення культурних асоціацій, завдяки чому вони виконують не лише інформативну, а й виразну роль.

Дослідження структури ідіом виявляє різноманіття синтаксичних форм, які вони можуть набувати, починаючи від простих словосполучень до складних фразових конструкцій. Вивчення цих особливостей дозволяє краще зрозуміти природу ідіом та механізми їхньої дії в мовленні, що є важливим для розуміння їхньої ролі в комунікації та для ефективного використання ідіоматичних виразів у перекладі.

При розгляді граматичних обмежень для ідіом можна відразу відкинути ідею, що ці вирази обов'язково мають бути чіткими граматичними елементами речення. Це показують такі приклади:

1. *All hell seemed to break loose.*
2. *Tabs should be kept on people who disagree with this policy.* (Nunberg та ін., с. 517)

Часто вважається, що ідіоми можуть бути окремими мовними одиницями на глибокому рівні, наприклад, як семантичні одиниці [12]. Проте така ідея має свої складнощі. Однією з них є те, що деякі ідіоми мають «відкритий» елемент, де можна замінити частину на інше слово, як-от у наступних прикладах:

a. *The cat got x's tongue* (Every time Mary is asked a question in class, the cat gets her tongue).

b. x's goose be cooked (When the police arrived, we knew that Harry's goose was cooked).

На жодному рівні мови частини цих ідіом (наприклад, *goose be cooked* або *lose cool*) не виступають як окремі елементи речення.

Ще одна складність полягає в тому, що деякі слова в ідіомах можуть мати додаткові описові елементи, які не є частиною ідіоми [39]. Наприклад:

a. kick the filthy habit

b. pull yet more string

Додатковий опис всередині ідіоми змінює її звичну форму, через що її складові частини не відповідають граматичній структурі, яка б виправдовувала їх як окремі елементи речення.

Особливості структури ідіом в англійській мові демонструють різноманітність синтаксичних форм і варіативність, що робить їх важливим та унікальним елементом мови. Ідіоми можуть бути як простими виразами, що складаються з двох-трьох слів, так і складними конструкціями, які містять декілька компонентів. Наприклад, англійські ідіоми можуть включати фрази з дієсловами (*kick the bucket*), іменниками (*a piece of cake*), прийменниковими конструкціями (*in hot water*) та навіть повними реченнями (*the coast is clear*). Така різноманітність форм дозволяє ідіомам вільно вписуватися в різні мовні ситуації.

Окрім цього, англійські ідіоми можуть бути синтаксично гнучкими або, навпаки, жорстко зафіксованими у своїй структурі. Гнучкі ідіоми допускають певні зміни в порядку слів або формі, як, наприклад, *to throw in the towel* та *throw the towel in*, що мають однакове значення. Проте багато ідіом є фіксованими та не допускають змін — наприклад, *spill the beans* не може бути трансформовано без втрати або спотворення значення.

Також важливою особливістю є обмеження на додавання або зміну елементів ідіоми. Наприклад, у конструкції *kick the bucket* не можна замінити або додати слова, оскільки це порушить цілісне ідіоматичне значення. Однак деякі ідіоми допускають

модифікатори, які додають додатковий зміст, не змінюючи базового значення, як у випадку з *kick the filthy habit*.

Синтаксична структура англійських ідіом має ще одну важливу особливість: багато з них мають «приховане» або переносне значення, яке не впливає з буквального значення складових слів. Через це ідіоми є більш складними для вивчення, адже їхнє значення не може бути легко зрозуміле на основі стандартних граматичних правил або значення окремих слів.

Люди обирають мовні форми залежно від ситуації та мети спілкування, враховуючи такі фактори, як ставлення (або тон, що передається через мову й залежить від стосунків між учасниками в конкретній ситуації), засіб спілкування (спосіб передавання, який може бути усним або письмовим і зазвичай залежить від близькості учасників), та сфера дискурсу (або галузь, пов'язана з діяльністю, в якій задіяні учасники спілкування) [30]. Це означає, що мова змінюється не лише залежно від соціальних характеристик її носіїв, а й від соціокультурного контексту, в якому вони знаходяться. Як зазначає Мітчелл: «людина представляє себе співрозмовникам у різних ролях, які здебільшого можна перекласти як відносні ролі та статуси мовців. Той самий мовець може використовувати різні мовні форми в різних ситуаціях і з різною метою» [37, с.39].

Під час обговорення ідіоматичності слід враховувати соціолінгвістичні та прагматичні аспекти використання мови. Багато дослідників, які вивчають соціолінгвістичні, прагматичні й психолінгвістичні підходи до ідіоматичності, намагаються відповісти на два питання: 1) Що можна сказати доречно? та 2) Як це слід сказати? Ці два аспекти детально розглянули Ч. Філмор, П. Кей і Дж. О'Коннер у статті "*Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: the Case of 'let alone'*" [22, с.521-538]. Перший аспект, «Що можна сказати доречно», відноситься до прагматичної сторони, тоді як другий, «Як це слід сказати», стосується форми.

Прагматичний вимір застосовується до класифікації та аналізу ідіоматичних виразів, розподіляючи їх на ті, що використовуються в певних соціальних ситуаціях,

та на ті, які не залежать від соціальних умов. Прагматичні ідіоми (їх також називають соціальними формулами або «гембітами») визначаються як лексичні одиниці або вирази, застосування яких залежить від конкретної соціальної ситуації [25, с.55].

Лінгвіст Юрг Штресслер розглядав прагматичний аспект ідіом у своїй праці *“Idioms in English: A Pragmatic Analysis”* (1982). Вважаючи прагматичний підхід проміжним кроком до соціолінгвістичного підходу, він визначав ідіому як функціональний елемент мови, тобто як прагматичне явище, яке оцінюється з точки зору носія мови. Значний внесок в аналіз рутинних формул зробив Флоріан Кулмас, розвиваючи ідею, яку вперше запропонував В. Чейф. На думку Кулмаса, адекватний опис соціолінгвістичної поведінки спільноти має включати: 1) ідіоматичність, 2) рутинні формули та 3) колокації, які вважаються важливими характеристиками вираження [15, с. 245-251].

Мовні варіації, які залежать від кількох факторів, таких як ситуація, тема, суб'єкт чи вид діяльності (тобто реєстр), також знаходять відображення у використанні ідіом. Багато ідіом обмежуються певними групами користувачів, конкретними ситуаціями або відображають ставлення мовця до осіб чи подій або ж виконують певні функції (наприклад, використовуються як привітання або попередження).

З урахуванням соціолінгвістичних і прагматичних особливостей, які характеризують ідіоми, важливо, щоб у словниках містилася інформація не лише про значення та структуру, а й про аспекти використання та функції ідіом (див. статтю А. П. Кові *“The Treatment of Collocations and Idioms in Learners’ Dictionaries”*).

Ці змінні фактори дозволяють виокремити кілька категорій ідіом:

1. **Ідіоми, що вказують на соціальні стосунки або ставлення (тон) між учасниками комунікації:** Ідіоми можуть варіюватися за рівнем формальності, від офіційних (холодних, ввічливих, нейтральних) до неформальних (розслаблених, дружніх). Однак більшість ідіом стилістично нейтральні,

знаходячись між крайніми полюсами формальності, позначеними в словниках як «формальні» чи «неформальні».

а) **Формальні ідіоми** зазвичай відображають дистанційні, офіційні відносини між співрозмовниками. Вони найчастіше асоціюються з офіційними ситуаціями й мають серйозний або піднесений тон. Наприклад, *make answer / reply* використовується замість *to answer* у формальних випадках, як у прикладі: *He presented an address from the House of Commons to which Her Majesty was graciously pleased to make reply* [17, 370].

б) **Неформальні ідіоми** передають близькі стосунки, пов'язані з дружніми, невимушеними ситуаціями. Наприклад, *Take it easy* використовується, щоб заспокоїти когось, хто засмучений чи роздратований. Інші неформальні ідіоми, такі як *easy on the eye* (означає «симпатичний»), *drive somebody crazy*, *be no great shakes* (означає «звичайний або нижче середнього»), частіше вживаються у дружніх розмовах, ніж в офіційних документах чи текстах.

Ідіоматичні вирази також можуть передавати емоційний стан мовця, наприклад, його роздратування чи гнів; вони можуть відображати негативне або зневажливе ставлення до когось чи чогось або ж передавати гумор чи іронію [17, с. 298].

в) Ідіоми, що виражають роздратування, гнів і вкрай образливе або зневажливе ставлення до інших, деякі мовці вважають «табуйованими» через посилення на Бога, статеві органи або функції. Через це такі ідіоми, як *God damn (it)*, *Damn (it)*, *Blast (it)*, *Get stuffed* («використовується, щоб дуже грубо і сердито сказати комусь, що ви не хочете з ним спілкуватися або приймати його пропозицію» [32, с.1651], зазвичай уникаються освіченими носіями мови. Деякі ідіоми мають кілька значень, як, наприклад, *Do you mind?* Це вираз, який у звичайному вживанні має буквально значення — запитання про те, чи хтось проти певної дії або події. У другому значенні ця фраза може використовуватися як агресивний протест проти

чогось, що відбувається, і залежно від контексту означати щось на кшталт «відійди», «не заважай», «ти займаєш моє місце» тощо [17, с.151].

г) Деякі ідіоми передають зневажливе ставлення до особи або речі, яку вони позначають. Наприклад, *a flea pit* — це зневажливий вираз, який використовується для опису дешевих театрів або кінотеатрів; *a banana republic* — принизливий термін для позначення «держави, що залежить від первинних сільськогосподарських продуктів, економічно й політично відсталої та схильної до внутрішніх заворушень» [17, с.44].

Дуже часто визначення ідіом у словниках доповнюється інформацією про їхнє використання та функцію, як у випадку з виразом *my foot!*, що використовується в неформальній мові, щоб означити «дурниці» або «нісенітниця» і висловлює зневажливу відмову від почутого. Іншими варіантами слова *foot* у такому контексті є *eye*, *aunt Fanny* або *arse* (непристойне, табуйоване).

г) Деякі ідіоми, які використовуються для коментарів, також можуть виражати певні відтінки ставлення (іронічне, насмішливе тощо) мовця. Вони можуть мати легкий гумористичний або тихо глузливий відтінок щодо осіб або речей, на які вказують. Наприклад, *a shrinking violet* — жартівливий вираз для позначення сором'язливої, невпевненої людини. Також ідіома *Once seen, not/never forgotten* (із варіантами *heard, read*) означає щось запам'ятовуване через свою красу, потворність або незвичність і часто використовується для іронічного підкреслення вражаючих якостей когось або чогось.

Ідіоми, як особливі мовні одиниці, вирізняються багатством структурних, семантичних і функціональних особливостей, що робить їх невід'ємним елементом як повсякденної, так і літературної мови. Їхня здатність передавати приховані, метафоричні значення дозволяє виражати емоційні та культурні нюанси, створюючи колоритне й насичене мовлення. Вивчення соціолінгвістичних і прагматичних аспектів ідіом показує, що ці вирази можуть варіюватися за рівнем формальності,

відображати ставлення мовця, відповідати настрою ситуації або передавати іронічні та гумористичні відтінки.

Класифікація ідіом за рівнем формальності та стилю, а також аналіз їхньої функції, свідчить про складність і багатогранність цих мовних одиниць. Ідіоми можуть виражати дружнє, нейтральне або офіційне ставлення, передавати емоційний стан мовця чи навіть виконувати певні соціальні функції, такі як привітання чи попередження. Знання цих особливостей є важливим для точного розуміння ідіом у контексті та їх адекватного перекладу, а також для ефективного застосування ідіом у мовленні.

1.3 Культурні аспекти англомовних та україномовних ідіом

1.3.2 Роль ідіоматичних виразів у комунікації

Ідіома, як оригінальний мовний знак, розкриває культурні особливості та креативність нації. Вона має символічний зв'язок із культурними знаками; іноді функціонує не лише як метафора, але як стереотип, еталон або своєрідний символ культури. Ідіома первинно насичена культурним змістом, є знаком культури, який утворює своєрідний цикл — від початкового значення у мові та культурі до відтворення у мовленні з культурним сенсом. Це відбувається в процесі культурної інтерпретації вільного вислову в ідіому або звернення до культурної сфери.

Відповідно до цієї моделі культурної інтерпретації, носій мови з часом здійснював наступні етапи: згадував у пам'яті давні значення, пов'язані з давньою культурою, що активізує фонові знання та образи, необхідні для глибшого розуміння ідіоми, з її асоціацією з традиціями, віруваннями, цінностями, міфами, символами тощо.

Ідіома є лексичною одиницею мови, яка має культурну конотацію, виражає зв'язок між досвідом людства та подіями у світі і є способом сприйняття реальності через етнокультурний менталітет. Особливістю цього сприйняття є те, що всі компоненти семантики мови залежать від того, як носії мови розуміють різні форми своєї мови через культуру. Таким чином, семантика фразеології є культурно маркованою, і мовець виражає свої емоції та культурне ставлення до подій навколо та в світі. Ідіома має емоційну та оцінювальну функцію, оскільки вона виражає світогляд народу, його образне бачення світу.

Універсальною особливістю всіх мов є те, що ідіоми, як культурні концепти, розвиваються та закріплюються у словниковому запасі через комунікацію. Вони передаються і інтерпретуються в різних мовах через соціальну взаємодію між людьми різних національностей у міжкультурній комунікації.

Функції ідіом у мові визначаються їхньою унікальністю, зумовленою внутрішньою формою фрази, її образністю та специфічністю знака, що замінює слово. Ідіома будується як метафора і належить до сфери аналогічного мислення, до сфери творчої свідомості, яка моделює нову образну мовну одиницю для комунікативних цілей. Відповідно до об'єктивної реальності, яка існує в суспільстві, і мовного знака, такого як фіксована фраза з вторинною номінацією, ідіома як троп створюється. Завдяки взаємопроникненню двох семіотичних систем — культури та мови — образ фрази стає унікальним провідником [24].

Ідіома зберігає в собі і передає культурні сенси, вплетені в її семантику в міжкультурній комунікації. Як символ, стереотип і еталон, вона зберігає в пам'яті певний етап розвитку суспільства, його цінності, вірування, традиції та мораль.

Інтерпретація образу пов'язана з колективним несвідомим, яке належить до міфологічної картини світу; з іншого боку, інформативна інтерпретація образу пов'язана з фоновими знаннями про походження ідіом, їх роль у лексичному складі мови, знанням вірувань і цінностей, відображених в ідіомі, сприйняттям культурного сенсу та конотації, створюючи ідіоматичну картину світу.

Ідіоматичні вирази відіграють важливу роль у процесі комунікації, додаючи їй виразності, емоційності та культурного забарвлення. Завдяки здатності передавати багатозначні та часто метафоричні значення, ідіоми стають потужним інструментом для більш точного та яскравого висловлення думок, почуттів і ставлення мовця. Вони допомагають не лише передати інформацію, але й установити певний тон чи настрій у розмові, зробити висловлювання більш динамічним і природним. Крім того, ідіоми несуть в собі культурні й соціальні елементи, які можуть вказувати на національну приналежність, соціальний статус або навіть специфіку певної ситуації.

Існує багато ідіоматичних виразів (зазвичай у формі кліше, приказок, відомих фраз), що мають вигляд речень і вже довгий час використовуються для виконання різних комунікативних функцій (мовленнєвих актів), таких як коментування, скарги, попередження, заборони тощо. У повсякденному житті кліше не тільки важко уникнути, але вони також виконують позитивну роль, оскільки забезпечують важливу соціальну функцію в багатьох ситуаціях. Наприклад, Редферн наводить такі ситуації, як похорони, катастрофи, написання рекомендацій та листів протесту, де використання кліше є досить доречним [41, с.20]. Приказки (вислови, форма яких часто є яскравою і запам'ятовується завдяки ритму, асонансу тощо) часто використовуються для коментування, рекомендацій або попереджень, передаючи традиційні цінності та настанови [17]. Наприклад, “*Practice makes perfect*” та “*Better late than never*”. Таким чином, приказка “*Out of sight, out of mind*”, зазвичай коментує когось або щось, що легко забувається, або характеризує когось із забудькуватою натурою. Вираз “*I don't know what the world's coming to*” (із варіантом *What's the world coming to?*) використовується як серйозна або гумористична скарга на зміни сучасного життя, мораль тощо [17, 293]. Ідіоматичний вираз у прикладі (4с) *just what the doctor ordered* означає «саме те, що потрібно» і може використовуватися як привітний коментар.

Фрази, які стають популярними виразами як, наприклад, “*let them eat cake*”, часто виникають у публічних чи розважальних сферах, а пізніше набувають ширшого вжитку і починають використовуватися для позначення інших подій. Наприклад, ідіома “*let them eat cake*” використовується як «нереалістичне або легковажне рішення для усунення нестачі основної потреби, наприклад, шляхом пропозиції чогось ще більш недоступного» (цей вираз зазвичай приписують королеві Марії-Антуанетті, але насправді це старіший вислів) [17, с. 349].

Література також є багатим джерелом ідіоматичних виразів, які походять із Біблії, казок, байок тощо. Наприклад, ідіома “*a dog in the manger*”, що означає «той, хто не дозволяє іншим отримувати те, що він сам не може мати», походить із байки Езопа, де собака не давав коровам їсти сіно, хоча сам його не хотів. Інша ідіома “*to bell the cat*”, що означає «ризиковано діяти проти спільного ворога для блага інших», взята з байки Пірса Плумена, де миші хочуть повісити дзвінок на kota, але ніхто з них не наважується це зробити.

Також розглянемо ідіоми, що структурують обмін між мовцями

Багато ідіом використовуються для структурування дискурсу: вони можуть об'єднувати речення або фрази між мовцями, можуть посилатися на попереднє висловлювання або передбачати наступне, і в обох випадках вказують на ставлення мовця до того, що вже сказано або ще буде сказане. Завдяки своїй ролі в дискурсі їх часто називають функціональними ідіомами. Деякі функціональні ідіоми передбачають наступне висловлювання, як, наприклад, вигук “*Do you know*”, який є коментарем або вигуком, що вводить нову інформацію, особливо ту, яка може здивувати. Інші функціональні ідіоми звертаються до попереднього висловлювання: наприклад, “*You can say that again*” використовується для вираження рішучої, часто іронічної, згоди; також “*You could have fooled me*” вказує на насмішливу незгоду з попереднім твердженням чи судженням. Ще одна ідіома, “*Don't I know it*”, використовується як додатковий коментар, що підкреслює обізнаність мовця з тим, що вже було сказано [17, с. 151].

Ідіоми є важливими мовними елементами, що виконують різноманітні комунікативні функції та служать ефективним засобом для передачі культурних і соціальних сенсів у мові. Використовуючи ідіоматичні вирази, мовець не лише передає інформацію, але й може встановлювати певний тон, демонструвати ставлення до обговорюваних тем і встановлювати зв'язок із культурними контекстами. Ідіоми виконують такі функції, як коментування, висловлення скарг, попереджень, заборон тощо, що робить їх невід'ємною частиною повсякденного спілкування. Багато ідіом, у тому числі кліше та приказки, стають засобами для вираження традиційних цінностей і соціальних норм, що збагачує комунікацію і поглиблює розуміння міжкультурного спілкування.

Ідіоми також використовуються для структурування дискурсу, пов'язуючи висловлювання та підкреслюючи ставлення мовця до сказаного. Це додає виразності та природності мовленню, робить його більш динамічним і залучає слухачів. Завдяки здатності відображати культурні особливості та соціальні відносини, ідіоми є невід'ємною частиною мовної картини світу, що допомагає розкрити цінності, традиції й менталітет конкретної спільноти.

РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ІДІОМ

2.1 Основні стратегії перекладу ідіоматичних виразів

Переклад ідіоматичних виразів є одним з найскладніших аспектів перекладацької діяльності, оскільки ідіоми часто мають метафоричне, культурно обумовлене значення, яке не можна передати дослівно. Щоб зберегти смисл, емоційне забарвлення та культурний контекст ідіоми, перекладачі використовують різні стратегії, спрямовані на максимальну адаптацію виразу до іншої мови. Вибір стратегії перекладу залежить від багатьох факторів, зокрема від структури ідіоми, її значення, культурних відмінностей та цільової аудиторії.

Для того щоб перекласти ідіоми з вихідної мови на мову перекладу, перекладач повинен обрати найдоречнішу стратегію, враховуючи особливості, функції, культурну специфічність, семантичну та структурну непередбачуваність цих виразів. На думку Мони Бейкер, найбільш сприятливою та ідеальною ситуацією буде знайти ідіому з подібним значенням у мові перекладу. Однак, якщо цього зробити не вдається, необхідно врахувати інші фактори, як-от значення конкретних лексичних одиниць, що складають ідіому, тобто, чи вони використовуються деінде у вихідному тексті, а також доречність чи недоречність використання ідіоматичних виразів у відповідному стилі мови перекладу. Таким чином, прийнятність або неприйнятність використання певних стратегій залежить від контексту, в якому перекладається ідіома. Питання стилю, рівня формальності та риторичного ефекту також повинні враховуватися [6, с. 72].

Бейкер пропонує п'ять стратегій перекладу ідіом. Деякі з них ілюструються на прикладі англійсько-українського перекладу.

1. Використання ідіоми з подібним значенням і формою

Ця стратегія може здаватися ідеальним рішенням, але також слід враховувати інші аспекти, як-от рівень формальності, стиль або риторичний ефект. Бейкер погоджується з попередженням Фернандо і Флавелла про те, що багато перекладачів прагнуть знайти аналогічну ідіому в мові перекладу, ризикуючи використати навіть недоречні варіанти [21]. Використання ідіоми з подібним значенням і формою означає, що в мові перекладу знаходять ідіому з приблизно таким самим значенням, як і вихідна, і з подібними лексичними елементами (наприклад, *break someone's heart* – розбити комусь серце, *busy as a bee* – зайнятий як бджола, *step by step* – крок за кроком). Однак такі ідеальні збіги трапляються рідко.

2. Використання ідіоми з подібним значенням, але відмінною формою

Ця стратегія базується на можливості знайти в мові перекладу ідіому з подібним значенням, але з іншими лексичними елементами (наприклад, *Jack-of-all-trades* – майстер на всі руки, *to be born with a silver spoon in the mouth* – народитися під щасливою зіркою).

3. Переклад шляхом перефразування

На думку Бейкер, це можна вважати найпоширенішим способом перекладу ідіом у тих випадках, коли недоречно використовувати ідіоматичні вирази в тексті перекладу через стилеві відмінності або коли в мові перекладу немає відповідного еквівалента. Наприклад, *One frequent criticism of the Manitoba Government throughout the language controversy was that it never seemed to get a handle on the issue* – Одним із частих зауважень до уряду Манітоби під час мовної суперечки було те, що, здається, він так і не зміг взяти ситуацію під контроль.

4. Пропуск ідіоми

У деяких випадках ідіоми можуть бути опущені у тексті перекладу. Причиною цього може бути те, що їх важко перефразувати, вони не мають точного відповідника в мові перекладу або це продиктовано стилістичними міркуваннями.

У сучасному житті активно використовуються фразеологізми, що беруть свій початок у творах видатного драматурга Вільяма Шекспіра. Наприклад, вираз “*one*

fell swoop” перекладається як «одним махом», *“flesh and blood”* – «плоть і кров», *“vanish into thin air”* означає «розчинитися в повітрі». Багато з цих виразів ми використовуємо щодня, не задумуючись про те, що буквальний переклад не передає їхнього істинного змісту [44, с. 154].

Щоб зберегти зміст і виразність фразеологізму у перекладі, важливо використовувати такі методи перекладу:

Описовий переклад застосовується, коли немає точного відповідника в мові перекладу. Наприклад, *“to cut off with a shilling”* можна перекласти як «залишити без спадку», а *“make two bites of the cherry”* – як «ділитися мізерним», передаючи загальний зміст і зміцнюючи адекватність виразу.

Пошук фразеологічного еквівалента в мові перекладу можливий, коли ідіоми мають спільне джерело в обох мовах. Наприклад, *“there is no smoke without fire”* в українському перекладі звучить як «немає диму без вогню», а *“strike while the iron is hot”* – як «куй залізо, поки гаряче».

Фразеологічний аналог означає підбір ідіоми, яка передає те саме значення іншим образом. Наприклад, прислів'я *“as the tree so the fruit”* перекладається як «яблуко від яблуні недалеко падає», *“better an egg today than hen tomorrow”* – як «краще синиця в руках, ніж журавель у небі».

Абсолютний еквівалент використовується, коли фразеологізм є міжнародним виразом і має усталений переклад. Наприклад, *“a wolf in sheep’s clothing”* – «вовк у овечій шкурі», *“all’s well that ends well”* – «все добре, що добре закінчується», *“better late than never”* – «краще пізно, ніж ніколи».

Відносний еквівалент застосовується, коли, передаючи значення англійського фразеологізму, в українському варіанті зберігаються невеликі відмінності. Наприклад, *“all is not gold that glitters”* перекладається як «не все те золото, що блищить», а *“and so on and so forth”* – як «і так далі, і тому подібне» [44, с.134].

Переклад ідіоматичних виразів є складним процесом, що потребує ретельного підходу і врахування різноманітних аспектів. Вибір стратегії перекладу залежить від культурних, семантичних, стилістичних особливостей ідіоми, а також від контексту та цільової аудиторії. Як показують дослідження Мони Бейкер, ідеальним варіантом є пошук аналогічної ідіоми в мові перекладу, але коли це неможливо, перекладачі можуть використовувати інші стратегії, зокрема описовий переклад, пошук фразеологічного аналога чи навіть пропуск ідіоми.

Кожна зі стратегій перекладу має свої переваги та обмеження і вимагає від перекладача вміння знаходити баланс між збереженням змісту і дієвістю виразу в цільовій мові. Важливим є також усвідомлення того, що деякі ідіоми тісно пов'язані з культурним контекстом, і їхній зміст може бути малозрозумілим або взагалі втрачати своє значення в іншій мовній та культурній системі. Тому завдання перекладача – не лише передати смисл оригіналу, а й адаптувати його таким чином, щоб він сприймався природно та органічно для носіїв цільової мови.

2.2 Прийоми збереження етимологічного та культурного забарвлення

В процесі перекладу ідіоматичних виразів перекладач стикається з важливим завданням — зберегти не тільки смисл і стилістику оригіналу, а й його культурне та етимологічне забарвлення. Ідіоми нерідко містять у собі історичні та культурні відсилання, що відображають традиції, менталітет, побут і цінності певного народу. Тому перекладачеві важливо передати не лише загальне значення ідіоми, але й її специфічну культурну конотацію, щоб зберегти для читача автентичність і виразність вихідного тексту.

Для цього використовуються спеціальні прийоми, що допомагають зберегти етимологічний і культурний колорит ідіом. Вони дозволяють відтворити

особливості походження виразу та його культурну значущість у мові перекладу, що збагачує текст і робить його більш зрозумілим і цікавим для аудиторії.

Бейкер вважає, що ідіоми — це фіксовані мовні конструкції, що не допускають значних змін у формі, а їхнє значення не можна вивести з окремих компонентів. Наприклад, неможливо: а) змінити порядок слів, б) вилучити слово, в) додати слово, г) замінити слово, д) змінити граматичну структуру [6].

Бейкер визначає дві основні проблеми при перекладі ідіом і прислів'їв: а) правильне розпізнання та інтерпретація ідіоми чи прислів'я, б) складність передачі різних аспектів значення, яке виражає ідіома або прислів'я, у тексті перекладу.

Ідіоми легко можуть бути неправильно інтерпретовані, якщо вони: а) «вводять в оману», оскільки мають логічне буквальне значення, і їхній ідіоматичний сенс не завжди позначений у тексті; або б) мають подібний на перший погляд аналог у мові перекладу, який може мати зовсім інше значення.

Бейкер також виокремлює інші труднощі при перекладі ідіом і прислів'їв: а) відсутність еквіваленту в мові перекладу, б) відмінність у контексті використання подібних ідіом у різних мовах, в) одночасне використання ідіоми в буквальному та ідіоматичному сенсах, г) розбіжності в традиціях використання ідіом у письмових текстах, д) значення конкретних лексичних елементів, які складають ідіому, та їхня доречність у мові перекладу [6].

Бейкер пропонує наступні стратегії перекладу ідіом:

1. Використання ідіоми з подібним значенням та формою: переклад за допомогою ідіоми, яка передає схоже значення і складається з аналогічних лексичних одиниць. Приклад: *step by step* — «крок за кроком».

2. Використання ідіоми з подібним значенням, але відмінною формою: знаходження ідіоми в мові перекладу, яка має подібне значення, але інші слова. Наприклад: *Jack of all trades* — «майстер на всі руки».

3. Описовий переклад: цей підхід є найпоширенішим для перекладу ідіом, коли немає відповідника або ідіоматичне висловлення недоречне. Приклад: *prepare the ground* — «створити сприятливі умови».

4. Пропуск ідіоми: іноді ідіома може бути пропущена у перекладі, якщо її складно передати або вона недоречна.

5. Компенсація: це стратегія, яка передбачає заміну ідіоматичності у певному місці тексту і введення її в іншому, аби відшкодувати втрату емоційного чи стилістичного ефекту.

Дафф зазначає, що ідіоми часто є неперекладними і можуть потребувати таких підходів, як: а) дослівний переклад, б) введення оригінального слова в лапках, в) пошук близького відповідника, г) нефігуральний переклад [19].

У процесі перекладу ідіом перекладачеві доводиться шукати не лише точні мовні відповідники, але й способи збереження культурної значущості та етимологічного відтінку, які несуть ці вирази. Ідіоми, що часто є результатом історичного і культурного розвитку народу, є складними для дослівного перекладу через їхню метафоричність та специфічну конотацію. Для досягнення адекватного перекладу важливо зберігати не тільки смислову, а й стилістичну і культурну цінність ідіом, адаптуючи їх для сприйняття іншомовною аудиторією.

Як показують дослідження Бейкер та Даффа, існує ряд стратегій, які дозволяють ефективно передати ідіоматичність у тексті перекладу: використання аналогічних виразів, описовий переклад, компенсація, а також введення оригінальних елементів. Кожен із цих методів дозволяє зберегти образність, стиль та культурні особливості ідіоми, адаптуючи її для мови перекладу. Успішне застосування цих стратегій забезпечує максимально точну передачу змісту, зберігаючи при цьому автентичність і виразність оригіналу.

2.3 Сучасні підходи до перекладу ідіом у контексті збереження значення

У сучасному перекладознавстві питання збереження значення ідіом у перекладі набуває особливої актуальності, оскільки ідіоматичні вирази відіграють важливу роль у передачі культурного та смислового контексту. Ідіоми є унікальними мовними одиницями, що поєднують метафоричне значення з культурно обумовленим змістом, і тому часто втрачають свою силу при дослівному перекладі. Сучасні підходи до перекладу ідіом ґрунтуються на принципі адаптації значення, який враховує стилістичні, культурні та прагматичні особливості вихідного та цільового текстів.

Метою цих підходів є передача глибинного смислу ідіоми з урахуванням культурних відмінностей, а також максимальне збереження експресивності та функції, яку вираз виконує у вихідному тексті. Різноманіття сучасних стратегій — від підбору відповідника з подібним значенням до адаптації й перефразування — дозволяє перекладачам не лише передати ідею ідіоми, а й зберегти її емоційний вплив та культурну цінність для читача іншої культури.

Ідіоми часто відображають культурні особливості, передати їх зміст без втрати образності може бути надзвичайно складно. Для цього використовують кілька стратегій, таких як фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, описовий переклад і контекстуальні заміни. Найбільш ефективним підходом є використання відповідного фразеологічного виразу, що дозволяє не лише зберегти семантичну основу, а й передати стилістичну насиченість англійського оригіналу.

Першою стратегією є пошук фразеологічного еквіваленту. Це вирази, які в мові перекладу повністю збігаються з оригінальними за змістом і образністю. Такі еквіваленти часто мають інтернаціональний характер і культурно-історичне підґрунтя, що полегшує їх передачу. Наприклад, англійський вираз *An old dog will*

learn no new tricks адекватно передається українською фразою «Старого пса новим фокусам не навчиш».

Наступний підхід до перекладу є пошук фразеологічного аналогу. Коли відсутній прямий еквівалент, перекладач звертається до аналогічного виразу з іншою образною основою, але аналогічним смисловим навантаженням. Наприклад:

1. *Absence makes the heart grow fonder* — «Відстань посилює почуття».
2. *Every family has a black sheep* — «У бочці з медом — ложка дьогтю».
3. *He laughs best who laughs last* — «Почав сміхом, а закінчив слізьми».

Також поширеним підходом перекладу є калькування. У випадках, коли оригінальна ідіома не має еквівалента або аналогічного виразу в мові перекладу, допускається буквальный переклад. Такий підхід зберігає образність за умови, що створений вираз відповідає мовним нормам цільової мови. Наприклад, *One swallow does not make a summer* перекладається як «Одна ластівка не робить літа».

Четвертою стратегією перекладу є описовий переклад. Якщо буквальный переклад недоречний або спотворює значення, застосовується пояснювальна фраза для точнішої передачі змісту ідіоми. Наприклад, *One man's meat is another man's poison* передається як «Про смаки не сперечаються».

Також при перекладі використовуються контекстуальні заміни. У конкретних контекстах перекладач може обрати українську ідіому, яка найбільш точно передає зміст оригіналу, навіть якщо вона не є точною лексичною відповідністю. Наприклад:

1. *You can take a horse to water, but you cannot make him drink* — «Силою не будеш милою».
2. *Dog does not eat dog* — «Свій своєму не ворог».

Під час перекладу ідіом перекладач стикається із завданням не лише забезпечити точність передачі змісту, а й зберегти культурний контекст виразів, адже стилістичне забарвлення ідіом може істотно варіюватися між мовами. Тому перекладач повинен враховувати культурно-історичні відмінності та володіти

знаннями про обидві мови, аби забезпечити максимально точний і адекватний переклад.

Таким чином, основними методами передачі ідіоматичних виразів є переклад за допомогою еквівалентів, аналогів, калькування, описового перекладу і контекстуальних замінів. Використання відповідного фразеологічного аналога у мові перекладу дозволяє не тільки зберегти змістову структуру, а й відтворити стиль та емоційне забарвлення оригінального тексту.

3 РОЗДІЛ ТРУДНОЩІ ТА ВИКЛИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ІДИОМ

3.1 Культурні та лінгвістичні труднощі перекладу ідіом

Переклад ідіом є однією з найскладніших задач у сфері перекладу, оскільки ідіоматичні вирази відображають унікальні культурні, історичні та мовні особливості тієї чи іншої нації. Кожна мова має свої мовні образи, порівняння та фразеологічні звороти, які часто не мають прямого еквівалента в інших мовах. Крім того, ідіоми містять певні культурні відсилки, що вимагають від перекладача не лише лінгвістичних знань, а й розуміння культурного контексту, в якому існує вираз.

Термін «культура» відноситься до сукупності переконань, які впливають на поведінку певної країни чи групи. Тейлор визначає її як «складне ціле, яке включає знання, переконання, звичаї, а також усі здобуті людиною навички та звички як члена суспільства» [26]. Серед цих переконань мова вважається важливою складовою, що формує культуру людини. Як зазначено в словнику Лонгмана, мова є «серцем у тілі культури» [7]. Мова відіграє важливу роль у процесі перекладу через вплив культур оригінального та цільового текстів.

Культура має значний вплив на процес перекладу, оскільки ступінь інтеграції вихідного тексту в культуру цільового тексту може змінюватися, створюючи серйозні труднощі для перекладача. У цьому контексті культура може зумовлювати різні типи перекладу. Іноді переклад спрямований на «зближення з культурою цільової мови, і перекладений текст може частково або повністю інтегруватися в цю культуру» [46], що називається «інтеграцією». Інший варіант — переклад, який зберігає лише вихідну культуру, і в цьому випадку він відомий як «переклад джерела». Якщо ж переклад не зберігає ані культуру джерела, ані культуру перекладу, це називається «відчуженням» [46].

Культура відіграє ключову роль у процесі перекладу, оскільки від рівня культурної адаптації тексту залежать не лише його зрозумілість і природність у цільовій мові, але й передача основних смислів та ідей. Ідіоми, як частина культурно обумовленої лексики, є складними елементами для перекладу через своє унікальне значення, тісно пов'язане з історією, звичаями та традиціями певної мовної спільноти. Оскільки кожна мова має свої неповторні образи та вирази, відсутність прямого еквівалента або культурна специфіка ідіоми часто створюють труднощі під час її перекладу.

Зокрема, переклад ідіом вимагає від перекладача глибокого розуміння як вихідної, так і цільової культур. Часто, щоб зробити ідіому зрозумілою для читачів іншої культури, перекладач має застосовувати такі прийоми, як адаптація чи пояснення. Це необхідно для того, щоб ідіома не лише зберігала свій зміст, але й органічно вписувалась у текст, не викликаючи в читача відчуття чужорідності. Наприклад, ідіоми, пов'язані з символами, які не мають культурної значущості у цільовій мові, можуть бути повністю незрозумілими без додаткового контексту або заміни на аналогічні вирази цільової мови.

Складнощі, пов'язані з визначенням ідіом, їх характеристиками і спробами класифікації, як зазначено вище, можуть частково пояснити труднощі, з якими стикаються перекладачі під час перекладу. Проте існують й інші фактори, які також ускладнюють цей процес. Англійська мова вважається багатою на ідіоми; отже, перекладачам необхідно бути обізнаними з їх використанням, типами та характеристиками. Велика кількість ідіом в англійській мові, а також той факт, що навіть носії мови можуть мати труднощі з їх розумінням (через існування різних варіантів мови, таких як британський, американський, австралійський, канадський та інші), є джерелом проблем під час перекладу. Існують словники ідіом, які охоплюють різні варіанти англійської, наприклад, «Webster's New World American Idioms Handbook» Гейл Бреннер або «English Idioms Dictionary» Ральфа Пілкінгтона. Більшість таких словників містять ідіоми, що використовуються у всіх

англомовних країнах, попри те, що вони можуть стосуватися певного варіанту англійської [9].

Бреннер відзначає, що в американській англійській налічується понад 10 000 ідіом, деякі з яких використовуються понад 2000 років. За даними Бардоса, активний словниковий запас просунутого учня складає 3 000–4 000 слів, а пасивний — 4 000–5 000 слів, що наочно демонструє обсяг труднощів, з якими стикаються студенти-перекладачі під час роботи з ідіомами.

Грухо виділяє кілька причин, чому носії англійської як другої мови стикаються з проблемами при перекладі ідіом. По-перше, це метафоричність: більшість ідіом не можна розуміти буквально, наприклад, «he spilled the beans» («він розповів секрет») не має нічого спільного з розсипанням бобів. Ще одна проблема — недостатній рівень експозиції, оскільки носії мови часто використовують спрощену мову при спілкуванні з іноземцями. Перекладачам також необхідно враховувати правильне використання ідіом, враховуючи рівень формальності, від сленгу до офіційної мови [27].

Бейкер виокремлює чотири головні труднощі при перекладі ідіом: відсутність відповідного еквівалента в мові перекладу, наявність ідіоми зі схожим значенням, але іншим контекстом, одночасне використання ідіоми в прямому та ідіоматичному сенсі, а також різниця в частоті використання ідіом у письмовому та розмовному мовленні в різних мовах.

Щоб перекладати ідіоми, перекладач повинен обирати стратегію, враховуючи культурні особливості, семантичні та структурні відмінності.

Підсумовуючи, можна сказати, що переклад ідіом є надзвичайно складним і багатограним завданням, яке вимагає від перекладача не лише мовної майстерності, але й глибокого розуміння культурних аспектів обох мов — оригіналу і перекладу. Ідіоми, як елементи культури, зберігають в собі багатство історичних, соціальних і мовних особливостей, що часто не мають аналогів в інших культурах. Саме через це перекладачеві доводиться обирати між дослівним перекладом, який

зберігає формальні ознаки ідіоми, і адаптацією, що дозволяє передати смисловий контекст, але водночас може втратити певні оригінальні відтінки значення.

Культурна специфіка ідіом та їх семантична багатозначність також ускладнюють процес перекладу. Кожна ідіома часто спирається на асоціації, відомі лише носіям певної культури, і може викликати у них різні емоційні реакції чи культурні алюзії, які іноземний читач може не зрозуміти. Це вимагає від перекладача особливої уваги до культурного контексту та розуміння того, наскільки відповідні вирази цільової мови здатні передати значення ідіоми без втрати її ідіоматичності. У випадках, коли культурний контекст або образність оригінальної ідіоми залишаються незрозумілими для іншої мовної аудиторії, перекладач повинен вдаватися до адаптації, а іноді навіть до пояснень, щоб забезпечити зрозумілість і прийнятність перекладеного тексту.

Англійська мова, яка особливо багата на ідіоми, створює численні виклики для перекладачів. Виникають додаткові труднощі, пов'язані з варіативністю англійської мови в різних країнах, що вимагає від перекладача знання культурних особливостей і відмінностей між британським, американським, австралійським та іншими варіантами англійської. Розуміння лексичних та стилістичних відмінностей дозволяє перекладачеві зробити текст ближчим до культури цільової аудиторії, при цьому зберігаючи автентичність оригіналу.

Тож, переклад ідіом — це не лише передача значення слова чи фрази, але й глибокий аналіз культурних, соціальних та емоційних аспектів, які стоять за ідіомою. Вибір стратегії перекладу ідіоми залежить від багатьох чинників: наявності культурного або лінгвістичного еквівалента в мові перекладу, культурної специфіки ідіоми, характеру тексту, в якому вона вживається, та цільової аудиторії. Зрештою, успіх перекладу ідіоми залежить від здатності перекладача збалансувати між культурною близькістю та зрозумілістю, зберігаючи водночас автентичність оригінального тексту.

3.2 Специфічні проблеми при перекладі ідіом при відтворенні українською мовою

3.2.1 Вибір відповідників для складних ідіоматичних виразів

У процесі перекладу ідіом з англійської мови на українську перекладачі стикаються з низкою специфічних проблем, пов'язаних із відмінностями між культурними, лінгвістичними та семантичними особливостями обох мов. Ідіоми, як унікальні вирази, вкорінені в культурі та історії мови-оригіналу, часто не мають прямих еквівалентів в українській мові, що ускладнює передачу їхнього значення, емоційного забарвлення та стилістичного ефекту. Враховуючи це, перекладач має подолати такі труднощі, як відмінності в культурному контексті, наявність або відсутність схожих мовних образів і необхідність дотримання стилістичної відповідності.

До прикладу розглянемо проблему перекладу ідіом з географічними позначками. Фразеологізми, в яких згадуються географічні назви чи історичні постаті, доцільно передавати за допомогою українських фразеологічних одиниць із подібним значенням, але без культурних чи історичних відсилань, щоб зробити вираз більш зрозумілим для українського читача. Наприклад, вираз “*to fight like Kilkenny cats*”, який означає «боротися не на життя, а на смерть» або «боротися до загину», походить від сумнозвісної історії XVIII століття, коли в місті Кілкенні солдати прив'язували один до одного хвосту двох котів і змушували їх битися. Ще один приклад — ідіома “*to be from Missouri*”, яка перекладається як «Хома невірний», хоч має інше культурне походження. Цей вираз пов'язаний з висловом конгресмена Вілларда Вандівера 1899 року: «Я з Міссурі, і вам доведеться мені це довести». В українській мові вираз має біблійне походження, але зберігає ідентичне значення — скептицизм та вимога довести істинність [55].

Деякі вирази пов'язані з історичними подіями, наприклад, “*to meet one's Waterloo*” (зазнати нищівної поразки), що відсилає до поразки Наполеона при Ватерлоо. Український відповідник — «зазнати фіаско» або «зазнати нищівної поразки». Інший приклад — “*cross the Rubicon*” (переступити межу), що походить від переходу Юлієм Цезарем річки Рубікон, який означав початок війни. В українській мові також існує подібна ідіома – «перейти Рубікон» або «перейти червону лінію» [56].

Також існують фразеологізми, пов'язані з національними традиціями, як-от “*to go Dutch*” (платити кожен за себе), що стосується традиційної голландської практичності. В українському контексті цей вираз просто передається як «платити кожен за себе».

Вираз “*French leave*” (піти без прощання) відсилає до середини XVIII століття. Вважається, що цей вислів походить від французького звичаю покидати вечерю або бал, не прощаючись з господарем чи господинею. Вперше вираз було зафіксовано незабаром після Семирічної війни; французький еквівалент цього вислову — “*filer à l'Anglaise*”, що буквально означає «втекти по-англійськи».

Англійський вираз “*when in Rome, do as the Romans*” *do* буквально означає «робити так, як прийнято в Римі», підказуючи про важливість адаптації до місцевих звичаїв. В українській мові цей вираз має аналогічне значення і передається як «зі своїм уставом у чужий монастир не ходять» або «у чужий дім зі своїм порядком не йди». Це дозволяє зберегти головну ідею виразу, зберігаючи культурну близькість для українських читачів.

Інший цікавий приклад — “*Dutch courage*”, що означає «смівість, отримана під впливом алкоголю». Вислів походить з часів англо-голландських воєн і висміює практику голландських солдатів, які випивали перед боєм. В українській мові це можна передати як «підкріпитися спиртним» або «смівість у пляшці». Так само вираз *pardon my French*, який використовується для вибачення за ненормативну лексику, має історичний контекст: у XVIII-XIX століттях в Англії слово

«французький» часто асоціювалося з вульгарністю. В українському перекладі можна використати буквальный переклад – «вибач за мою французьку» [51].

Інші вирази можуть позначати щось невловиме або малозрозуміле для аудиторії, як, наприклад, “*Scotch mist*”, що означає «щось невловиме, незначне». Це відсилає до туманів Шотландії, які важко побачити чітко. В українському контексті його можна перекласти як «нема ані сліду» або «як дим розвіявся».

Інший фразеологізм — “*Chinese whispers*”, який означає «передача інформації з великим викривленням» і в українській мові відомий як «зіпсований телефон». Вираз “*Chinese whispers*” широко використовується у Великій Британії та багатьох інших англomовних країнах, хоча в США його майже не вживають. Він походить від гри, де учасники послідовно передають один одному пошепки фразу, яка з кожним кроком все більше викривляється. Основна мета гри — розвага, коли останній учасник виголошує почуте, і кінцевий варіант зазвичай зовсім не схожий на початкову фразу. Ця гра поширена в багатьох країнах, але має різні назви: зокрема, в США вона відома як “*Telephone*” або “*Gossip*”.

Назву “*Chinese whispers*” було прийнято для цієї гри у Великій Британії в середині ХХ століття; до того вона була відома як “*Russian Scandal*” або “*Russian Gossip*”. Причина зміни назви до кінця не з’ясована. Існує припущення, що цей вираз є расистським стереотипом, що натякає на «безглузде» мовлення китайців, але це твердження є сумнівним. Англійці зазвичай не мають упереджень проти китайців і, якщо припустити наявність стереотипу, це може бути пов’язано з тим, що китайська мова здається більш незрозумілою для англomовних людей, ніж російська. Можливо, назва натякає на ідею «таємничості» чи «загадковості» китайців, але навряд чи має інші приховані конотації.

Ще один вираз “*To carry coals to Newcastle*” буквально означає «нести вугілля в Ньюкасл». Ньюкасл — це місто у Великій Британії, відоме видобутком вугілля, тому цей вираз означає виконання непотрібної або зайвої роботи. Український

аналог — «нести дрова в ліс» або «носити воду в решеті», що так само позначає даремну роботу [50].

Ще один цікавий вираз — “*Greek to me*”, який дослівно перекладається як «це для мене грецька мова» і означає, що щось є незрозумілим. Вираз походить з античної традиції, коли латиняни вважали грецьку мову складною для розуміння. В українській мові аналогічний вираз — «китайська грамота», який так само передає ідею незрозумілості [53].

Отже, переклад ідіом з англійської мови на українську є складним процесом, який вимагає врахування культурних, історичних та мовних особливостей обох мов. Ідіоми, що містять географічні назви, історичних осіб або національні стереотипи, часто не мають прямих еквівалентів в українській мові, тому потребують адаптації для збереження основного значення і стилістичного забарвлення. Використання українських фразеологізмів із подібним смисловим навантаженням дозволяє перекладачам робити ці вирази більш зрозумілими та близькими для українських читачів, зберігаючи при цьому їхню образність та емоційний відтінок.

3.2.2 Роль контексту в інтерпретації та перекладі ідіом

Контекст відіграє ключову роль в інтерпретації та перекладі ідіом, оскільки саме він допомагає розкрити точне значення фразеологічних виразів, які часто не піддаються буквальному тлумаченню. Ідіоми, зазвичай вкорінені у культурі, історії та мовних особливостях народу, можуть набувати різних відтінків сенсу залежно від ситуації, в якій вони використовуються. Тому для перекладача розуміння контексту є необхідним елементом, що забезпечує адекватну передачу змісту та емоційного забарвлення ідіоматичних виразів.

Контекст у перекладі охоплює широкий набір факторів, що оточують конкретне слово, фразу чи текст, включаючи їх соціокультурне, лінгвістичне,

історичне та ситуативне середовище. Це не просто сукупність слів, а також усі нюанси, які визначають зміст і значення комунікації.

У процесі перекладу врахування контексту передбачає увагу до всіх аспектів, що оточують певний текст або вираз, і вимагає ретельного аналізу культурних особливостей, відповідного вживання слів у різних жанрах чи ситуаціях, а також особливостей структури речення і контекстуальних відтінків. Завдяки контексту перекладач має можливість відтворити не лише конкретне слово в іншій мові, але й передати всі його додаткові значення, що формують сенс.

Контекст охоплює взаємозв'язки між словами, їхні конотації та культурні особливості, що розкривають реальне значення інформації. Його значення у перекладі неможливо недооцінити, адже саме контекст визначає точність, адаптацію та повноту передачі смислу. Контекст у перекладі є основою, на якій базується правильне розуміння і передача тексту.

Основні причини, чому контекст має вирішальне значення у перекладі, включають:

- **Точність перекладу:** Контекст визначає конкретне значення слів і виразів у певній ситуації. Перекладач повинен враховувати соціокультурний та ситуативний контекст для точної передачі значення.
- **Адаптація до культурних особливостей:** Контекст допомагає уникнути непорозумінь, які можуть виникати через культурні чи історичні відмінності. Перекладач враховує культурні нюанси, щоб правильно інтерпретувати і передати сенс.
- **Урахування лінгвістичних тонкощів:** Залежно від контексту слова і фрази можуть мати різні значення. Це стосується не лише окремих слів, а й граматичних особливостей, що впливають на їх інтерпретацію.
- **Передача стилю та інтонації:** Контекст дозволяє передати не лише зміст, а й тон, емоційне забарвлення і стиль тексту, що особливо важливо в художніх текстах або діалогах.

- **Уникнення помилок та двозначностей:** Врахування контексту дозволяє уникнути неправильного розуміння тексту та поліпшити комунікацію між автором і читачем.

Ми дослідили декілька англійських ідіом, їх етимологію та українські відповідники, аби визначити наскільки культурний та історичний контекст впливає на переклад та набуття українською мовою ідіом англійського походження:

“To have a skeleton in the closet” — цей вислів означає мати приховану, темну таємницю, яку людина воліє не розголошувати. Вікторіанське англійське суспільство використовувало образ скелета в шафі як символ прихованих сімейних або особистих секретів. Українським відповідником є фраза «мати скелет у шафі», яка зберігає ідентичне значення [47].

“To have an albatross around one’s neck” — означає «нести важкий тягар або провину». Вираз походить з поеми Семюела Кольріджа *«Балада про старого моряка»*, де моряк змушений носити мертвого альбатроса на шії як символ своєї провини. В українській мові є схожий за значенням вираз – «нести важкий хрест».

“A storm in a teacup” — цей фразеологізм описує перебільшену реакцію на незначну проблему, буквально «бурю у чайній чашці». Він вказує на те, як людина може створювати велику драму з незначного приводу. Основна ідея висловів *“tempest in a teapot”* (буря в чайнику) і *“storm in a teacup”* (буря в чашці) сягає корінням 52 року до н.е. і походить із творів Цицерона, де він використовує фразу, яку можна перекласти як «піднімати хвилі ополоником». У 1678 році герцог Ормонд у своєму листі також згадує подібний вираз, називаючи це *“but a storm in a cream bowl”* (бурею в мисці з вершками). В українській мові подібний вираз — «робити з мухи слона».

“To play devil’s advocate” — означає «сперечатися заради дискусії» або висловлювати протилежну думку, щоб перевірити аргументацію. Вираз має витoki в католицькій церкві, де «адвокат диявола» призначався для виявлення слабких

сторін кандидата на канонізацію. В українському контексті також є вираз «адвокат диявола».

“To be a guinea pig” — цей вираз означає «бути піддослідним», як в експериментах, де використовували морських свинок. В українському варіанті часто використовують аналогічний образ «бути піддослідним кроликом», що передає ідею участі у дослідженні чи тестуванні.

“To have cold feet” — цей фразеологізм означає відчувати страх або сумніви перед прийняттям важливого рішення. Деякі дослідники вважають, що вираз *“cold feet”* має німецьке походження від ідіоми *“kalte Füße bekommen”*, яка буквально означає «отримати холодні ноги» і має те саме переносне значення — «втратити мужність».

Цей вислів вперше з'явився в англійському перекладі німецького роману *Сівба і жнива* 1878 року, де один з персонажів залишає покерний стіл, коли йому не щастить — і, начебто, його ноги «замерзають». Українські відповідники — «злякатися» або «дати задню».

“To let the cat out of the bag” — означає випадково розкрити секрет. Вислів виник на англійських ринках, де продавці іноді замість поросят продавали котів у мішку, і це ставало очевидним при відкритті. В українському контексті використовується вираз «вибовкати секрет».

“To bite the bullet” — фраза описує стійкість до болю або труднощів. Її етимологія сягає військової практики, коли солдати кусали кулю під час болісних процедур без наркозу. В українській мові можна сказати «зціпити зуби» або «перетерпіти».

“To spill the beans” — означає «розкрити секрет». Вираз походить з грецького звичаю голосування за допомогою квасолі, де розкриття квасолі вказувало на зміст вибору. Українські відповідники — «розкрити карти» або «вибовкати».

“To burn the midnight oil” — цей вислів означає «працювати допізна». Походить з часів, коли для освітлення використовували лампи на олії, що горіли

довго вночі. В українському варіанті використовується фраза «засиджуватися до пізньої ночі».

“To cut the mustard” — означає «відповідати вимогам» або досягати необхідного рівня якості. Фраза *“cut the mustard”*, схоже, має американське походження. Документи свідчать, що цей вираз з’явився в газеті міста Галвестон, Техас, у 1891–92 роках. Автор О. Генрі, який провів багато років у Техасі, можливо, там і познайомився з цим виразом. Він використав *“cut the mustard”* у своїй збірці оповідань *Серце Заходу* (1907): *“I looked around and found a proposition that exactly cut the mustard”* (Я озирнувся навкруги і знайшов пропозицію, яка повністю відповідає вимогам.) Український відповідник — «відповідати стандартам» або «виконувати вимоги».

“To beat around the bush” — фраза означає говорити непрямом або уникати суті розмови. Походить із середньовічного полювання, де мисливці обходили кущі, щоб не злякати здобич. В українській мові аналогічний вираз — «ходити навколо» або «ходити околяса».

“Bite the dust” означає «зазнати поразки» або «загинути». Перша згадка саме *“bite the dust”* з’явилася у 1750 році у шотландського автора Тобіаса Смоллетта в його творі «Пригоди Жиль Бласа із Сантільяни»: *“We made two of them bite the dust, and the others betake themselves to flight.”* (Ми вбили двох, а інші кинулися навтьоки).

Епічна поема Гомера «Іліада» була написана близько 700 року до н.е., і в англійському перекладі Семюела Батлера в XIX столітті міститься ця фраза: *“Grant that my sword may pierce the shirt of Hector about his heart, and that full many of his comrades may bite the dust as they fall dying round him.”* (Нехай мій меч прониже сорочку Гектора, і нехай багато з його товаришів загине). Однак, це, швидше за все, творчий переклад Батлера, а не оригінальні слова Гомера. В українській мові немає точного відповідника, проте цю іліому можна перекласти як «впасти за мертво» або «зазнати поразки».

“Bury the hatchet” означає «припинити сварку» або «помиритися». Вислів бере свій початок із традиції корінних американців закопувати зброю як символ припинення ворожнечі. Український відповідник — «закопати сокиру війни» або просто «помиритися».

“By the skin of one’s teeth” вказує на уникнення небезпеки з мінімальним запасом, тобто «ледь-ледь». Походить із Біблії (Книга Йова 19:20), де цей вислів означає, що людина врятувалася майже дивом. В українській мові схожі вислови — «на волосині» або «ледь-ледь».

“Caught red-handed” — це «зловити на гарячому». Вираз виник у Шотландії у XV столітті для опису злочинців, яких виявляли на місці злочину з кров’ю на руках. В українській мові використовується аналогічний вираз — «зловити на гарячому».

“Go the extra mile” — означає докласти додаткових зусиль. Цей вислів походить з Біблії, коли Ісус сказав: «Якщо хтось змушує тебе пройти одну милю, йди з ним дві». Багато хто інтерпретує це як заклик завжди робити більше, ніж від тебе вимагають. В українському контексті схожі фрази — «докласти додаткових зусиль» або «викластися на повну».

“Hit the nail on the head” вказує на влучну оцінку ситуації або правильне рішення. Цей вираз використовувався ще в середньовіччі й означав попадання прямо в ціль. Український відповідник — «влучити в ціль».

“Jump on the bandwagon” означає «приєднатися до популярної справи» або «піти за трендом». У XIX столітті цей вислів був пов’язаний із цирковими парадами, де учасники могли сісти на «веселий фургон» (bandwagon), що символізувало слідування за популярною ідеєю. Український відповідник — «підхопити тренд»

“Kill two birds with one stone” має значення «досягти двох цілей одночасно». Вираз з’явився у XVI столітті й стосувався мисливців, які намагалися вполювати двох птахів одним каменем. В українському контексті використовується подібний вираз — «вбити двох зайців одним пострілом».

“*The last straw*” вказує на останню краплю терпіння або фактор, що призвів до зриву. Вислів походить із приказки про останню соломинку, яка зламала спину верблюда, символізуючи незначний на вигляд, але критичний чинник. В українській мові аналогічний вираз — «остання крапля».

“*Under the weather*” означає почуватися недобре або нездужати. Вислів має морське походження: моряки, що ховалися під палубою під час шторму, часто відчували погіршення самопочуття. Український відповідник — «не в душі» або «почуватися погано».

Здійснивши аналіз англійських ідіом, їхньої етимології та можливих українських відповідників, можна зробити висновок, що чимало ідіом англійського походження мають близькі за змістом аналоги в українській мові. Це пояснюється спільними культурними чи життєвими досвідами, на яких базуються певні вислови. Наприклад, ідіоми «to have a skeleton in the closet» та «to bury the hatchet» знайшли своє місце і в українському мовному просторі у вигляді «мати скелет у шафі» та «закопати сокиру війни». Ці вислови зберігають основне значення оригіналу й водночас легко сприймаються українським читачем.

Водночас, існує немалий відсоток англійських ідіом, які не мають точних відповідників в українській мові та потребують описового перекладу для досягнення зрозумілості та точності. Наприклад, ідіома «to cut the mustard», яка означає відповідати вимогам або досягати певного рівня якості, не має прямого перекладу і потребує адаптованого підходу. Аналогічно, «to burn the midnight oil», що описує роботу до пізньої ночі, має інший культурний контекст в англійській мові та також вимагає описового підходу.

У процесі перекладу важливо не лише знайти аналог, а й враховувати культурний контекст, щоб передати головний сенс, навіть якщо доводиться застосовувати описовий переклад або взагалі опускає ідіому. Наприклад, вислів «to let the cat out of the bag» дослівно може бути незрозумілим для української аудиторії, оскільки немає чіткої асоціації з ринками, де продавали котів замість поросят, тому

доцільніше передати зміст через фразу «вибовкати секрет», яка відображає головне значення ідіоми.

Також є ідіоми, які через культурну специфіку взагалі не піддаються адекватному перекладу та потребують опускання в тексті або заміни на інші вирази для збереження сенсу та стилю. Наприклад, «to jump on the bandwagon» у буквальному перекладі може викликати труднощі в розумінні, тому що в українській мові цей образ не викликає відповідних асоціацій. У таких випадках перекладач може замінити вислів на описовий або пропустити його, якщо контекст дозволяє.

Отже, переклад англійських ідіом українською мовою вимагає від перекладача не лише знання мови, а й глибокого розуміння культурного контексту обох мов. Деякі ідіоми можна адаптувати шляхом пошуку українських відповідників, інші — через описовий переклад, а деякі — шляхом опускання в контексті, щоб забезпечити найбільш природне звучання тексту для українського читача.

РОЗДІЛ 4 ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ЕТИМОЛОГІЇ ТА ІДІОМ

4.1 Розвиток аналітичних навичок для розуміння етимологічних особливостей

Розвиток аналітичних навичок є ключовим елементом у процесі дослідження етимологічних особливостей мовних виразів. Аналіз етимології дозволяє перекладачам, мовознавцям і культурологам глибше зрозуміти походження та еволюцію слів і фразеологізмів, розкриваючи їхні історичні та культурні корені. Вивчення етимології не тільки сприяє точності перекладу, але й дозволяє краще зрозуміти унікальні світоглядні особливості різних мовних спільнот. Завдяки розвитку аналітичних навичок дослідник може виявляти та враховувати приховані сенси й історичні контексти, що стоять за певними виразами, а також правильно інтерпретувати їх значення в сучасному контексті.

Це є важливим кроком у формуванні поглибленого розуміння мови як інструменту передачі знань, культурних цінностей та історичних зв'язків. Етимологія — це наука, що вивчає походження слів, їхні значення та еволюцію в різних культурних і мовних контекстах. Усвідомлення етимологічних особливостей дозволяє дослідникам виявляти унікальні особливості історичного розвитку мов та аналізувати вплив, який культурний і соціальний контекст має на формування та зміну значень певних виразів.

Аналітичні навички є незамінними в процесі етимологічного дослідження, оскільки дають змогу підходити до вивчення слів і мовних виразів із різних точок зору. Розвиток цих навичок дозволяє досліднику не лише встановлювати походження слів, а й розкривати багатогранність їхніх значень, що виникають у різних культурних середовищах. Наприклад, такі слова та ідіоми, як *to bite the bullet* або *skeleton in the closet*, є результатом певного культурного контексту та історичних

подій, і лише аналітичний підхід дозволяє зрозуміти, чому ці вислови набули певного значення.

Системний підхід до розвитку аналітичних навичок починається з вміння задавати питання: звідки походить слово, які історичні події вплинули на його значення, як культурні особливості наклали свій відбиток на еволюцію цього слова або фрази. Так, для глибокого аналізу етимологічних особливостей дослідник повинен володіти базовими знаннями з історії, культури, антропології та навіть соціології. Наприклад, вираз *to burn the midnight oil* виник у ті часи, коли для освітлення використовували олійні лампи, і був тісно пов'язаний з образом людей, які працювали до пізньої ночі. Аналіз цього вислову допомагає зрозуміти, як історичні умови формували мовні образи.

Розуміння етимологічних особливостей також сприяє збагаченню словникового запасу, підвищенню рівня мовної компетентності та загальному розвитку мовленнєвих навичок. Людина, яка вивчає етимологію, вчиться бачити в словах глибші, історично зумовлені смисли, що робить її мовлення більш точним та культурно обізнаним. Окрім того, розвиток аналітичних навичок підвищує рівень міжкультурної компетентності, адже через розуміння походження слів і фраз ми наближаємося до глибинних шарів культури, в якій ці слова народилися і розвивалися.

Таким чином, розвиток аналітичних навичок для розуміння етимологічних особливостей є комплексним процесом, що вимагає системного підходу, відкритості до знань з різних галузей та вміння розглядати слова і вирази в їхньому історичному і культурному контекстах.

4.2 Практичні вправи з перекладу ідіом з акцентом на культурний контекст

Практичні вправи з перекладу ідіом з акцентом на культурний контекст є важливою складовою у формуванні перекладацьких навичок. Переклад ідіом вимагає не лише знання мови, але й розуміння культурних особливостей, що лежать в основі певних виразів. Ідіоми відображають унікальні традиції, історичні події та світоглядні аспекти тієї чи іншої культури, тому їх переклад часто є складним завданням, що вимагає не дослівної, а адаптованої передачі змісту.

Нами було розроблено три вправи, метою яких є розвиток практичної навички перекладу ідіом:

Вправа 1: Пошук культурних відповідників

У цьому завданні пропонуються англійські ідіоми з поясненням їхнього значення та культурного контексту. Мета — знайти українські відповідники, які найбільш точно передають основний зміст і культурну специфіку оригіналу. Завдання сприяє розвитку навичок пошуку культурно відповідних аналогів та поглиблює знання про особливості мовних світів.

Приклад:

- *“Bite the bullet”* — стійко терпіти біль або труднощі; вираз походить із військової практики, коли солдати кусали кулю під час болісних процедур.
.Відповідник: «Зціпити зуби» або «перетерпіти».
- *“To let the cat out of the bag”* — випадково розкрити секрет; вислів походить з англійських ринків, де іноді замість поросят продавали котів у мішку.
 - **Відповідник:** «Вибовкати секрет».

Вправа розвиває вміння знаходити українські відповідники, що відображають основне значення ідіоми та її культурний колорит, тим самим сприяючи точному та адекватному перекладу.

Вправа 2: Описовий переклад

Завдання проаналізувати, як можна передати значення англійських ідіом в українській мові за допомогою описового перекладу, якщо точних відповідників

немає. Для кожної ідіоми запропонуйте два варіанти: один — у вигляді описового перекладу, другий — коротке пояснення, що передає культурний контекст вислову.

Приклад:

- “*Cut the mustard*” — відповідати вимогам; вираз має американське походження, з'явившись у кінці XIX століття.
 - **Описовий переклад:** «Відповідати стандартам».
 - **Пояснення:** Американська ідіома, що означає досягнення високого рівня або якості.
- “*To burn the midnight oil*” — працювати до пізньої ночі; вираз з'явився в ті часи, коли для нічного освітлення використовували лампи на олії.
 - **Описовий переклад:** «Засиджуватися до пізньої ночі».
 - **Пояснення:** Ідіома відображає культуру роботи та навчання в нічний час.

Вправа сприяє розвитку навичок описового перекладу, допомагаючи студентам зберігати культурне забарвлення та адаптувати англійські ідіоми до української мовної традиції.

Вправа 3: Адаптація до культурного контексту

Завдання прочитати текст, що містить англійські ідіоми, які не завжди можна перекласти дослівно. Проаналізувати, як би змінився зміст, якби ідіоми залишилися неперекладеними або були передані лише описово. Також студентам буде надано завдання запропонувати варіанти перекладу для кожної ідіоми, що найбільше підходять до українського культурного контексту. Мета завдання — продемонструвати, як можна адаптувати ідіоматичні вирази для адекватного сприйняття у різних культурних середовищах.

Приклад

тексту:

“*She didn't want to get involved, so she let sleeping dogs lie and walked away.*”

- **Варіанти перекладу:**
 - «Вона не хотіла втручатися, тому не стала чіпати старе і просто пішла».

- «Вона не хотіла втручатися, тому вирішила не зачіпати минуле і пішла далі».

“He decided to throw in the towel after several failed attempts.”

- **Варіанти перекладу:**

- «Він вирішив здатися після кількох невдалих спроб».
- «Він вирішив зупинитися, оскільки всі спроби виявилися марними».

Отже, практичні вправи з перекладу ідіом з акцентом на культурний контекст є важливим етапом у розвитку перекладацьких навичок, зокрема у роботі з текстами, насиченими фразеологізмами. Кожна вправа допомагає студентам зрозуміти, як культура та історія впливають на формування мовних зворотів, а також розвиває вміння адекватно передавати ці особливості українською мовою.

ВИСНОВКИ

У сучасному перекладознавстві дослідження англійських ідіом та їхніх українських відповідників підкреслює значення культурного контексту і лінгвістичних особливостей, що ускладнюють цей процес. Ідіоми, будучи концентрованими виразами культури, історії та мовних традицій, часто потребують від перекладача значних зусиль для збереження їх емоційного забарвлення та культурної насиченості при передачі українською мовою. Під час роботи з такими виразами постає важливе завдання: як досягти точності, уникаючи дослівного перекладу, який може не донести або навіть спотворити значення оригіналу.

Ідіоми як лінгвістичний феномен є відображенням культурних, історичних і мовних особливостей суспільства, в якому вони виникли. У даній роботі було проаналізовано основні аспекти формування, функціонування та перекладу ідіоматичних виразів, що дозволило дійти кількох важливих висновків.

По-перше, ідіоми представляють собою унікальне мовне явище, яке поєднує метафоричність, фразеологічну стійкість та культурну специфіку. Їхні значення нерідко виходять за рамки буквального розуміння компонентів, що робить їх важливим засобом образного і емоційно забарвленого висловлення думок. У дослідженні особливостей ідіом було показано, що вони не лише збагачують мовлення, але й відображають світогляд народу, його історичні та культурні традиції.

Науковці, такі як Каччарі, Глуксберг, Сейдл і МакМорді, зробили вагомий внесок у вивчення ідіом, зокрема їхньої природи, класифікації та функціонування. Каччарі зазначив, що процес ідіоматизації є поступовим, і підкреслив двоїстий характер ідіом як аналізованих і цілісних мовних одиниць. Глуксберг досліджував ступінь прозорості ідіом, виділяючи композиційно-прозорі, частково прозорі та некопозиційні вирази. Сейдл і МакМорді акцентували увагу на структурних аспектах ідіом, відзначаючи різні рівні прозорості їхнього значення та складності

форми. Дослідження цих авторів стали основою для глибшого розуміння ідіоматичних виразів у різних контекстах.

По-друге, у роботі приділено увагу процесам перекладу ідіом, які є однією з найбільших викликів для перекладачів через їхню семантичну і культурну складність. Використання стратегії перекладу залежить від багатьох факторів, зокрема від наявності відповідників у мові перекладу, стилістичної доречності та потреби збереження культурного колориту. Мона Бейкер розробила кілька стратегій перекладу ідіом, серед яких використання аналогів із подібним значенням та формою, описовий переклад, компенсація та пропуск. Бейкер також наголошувала на труднощах, що виникають під час передачі ідіоматичності, зокрема при відсутності еквівалентів у мові перекладу.

Особливу увагу приділено нюансам перекладу, зокрема труднощам, що виникають через:

1. Відсутність еквіваленту в мові перекладу. Наприклад, ідіоми, що мають глибокі культурні корені у вихідній мові, часто не мають прямого відповідника в цільовій мові, що вимагає використання описового перекладу або адаптації.
2. Одночасне використання буквального і ідіоматичного значень. У таких випадках необхідно враховувати контекст, щоб зберегти обидва рівні значення без втрати смислового навантаження.
3. Стилiстичнi розбiжностi. Деякi iдiоми доречнi лише в певних стилiстичних контекстах, i це потрiбно враховувати при їх перекладi. Наприклад, неформальнi iдiоми можуть втратити свою експресивнiсть у формальному тексті.

Дослідження підходів до перекладу також акцентувало увагу на збереженні етимологічного та культурного забарвлення. Ідіоми, як правило, містять історичні відсилання або відображають національні традиції. Наприклад, стратегія пошуку фразеологічних аналогів дозволяє передати значення ідіоми іншим способом, але з

урахуванням культурних особливостей. Це має ключове значення для адекватного сприйняття перекладеного тексту.

Також було зазначено, що техніка компенсації дозволяє відшкодувати втрати емоційного або стилістичного ефекту, які можуть виникнути при неможливості дослівного перекладу. Використання таких підходів є важливим для досягнення балансу між точністю та природністю тексту в цільовій мові.

По-третє, значущість ідіом як засобу міжкультурної комунікації підкреслює важливість їхнього вивчення не лише як мовного феномену, а й як інструменту розуміння та передачі культурної інформації. О. С. Педа вказував на різноманіття підходів до визначення і класифікації ідіом, що свідчить про складність цього мовного явища. А. П. Кові підкреслював роль ідіом у передаванні соціолінгвістичних і прагматичних особливостей, що відображають соціальний статус, ставлення мовця та комунікативний контекст.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що ідіоми є важливим компонентом мови, які виконують не лише комунікативну, але й культурно-інформативну функцію. Їхнє вивчення сприяє кращому розумінню особливостей мовної картини світу та глибшому усвідомленню зв'язку між мовою і культурою. Водночас подальші дослідження можуть бути спрямовані на більш детальне вивчення конкретних аспектів ідіоматичності, зокрема взаємозв'язку між стилістичною доречністю ідіом у різних жанрах мовлення та їхньою адаптацією у процесі перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальков І. Класифікація ідіом (штрихи до проблеми).
2. ЕТИМОЛОГІЯ | Горох – українські словники. Про сайт | Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/Етимологія/> (дата звернення: 19.11.2024).
3. Корунець, І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга. 2001. 446 с.
4. Педа О. С. Специфіка експресивних засобів мови (фразеологічних одиниць) у газетно-інформативному тексті
5. Bach E. 'In Defense of Passive. *Linguistics and Philosophy* 3, 1980. 297-342 p.
6. Baker M. *In other words: A coursebook on translation*. London and New York: Routledge, 1992
7. Bassnet S. *Translation Studies*. London: Routledge, 1991
8. Bloomfield L. *Language*. New York : Rinehart & Winston, 1933.
9. Brenner G. *Webster's new world American idioms handbook*. Indianapolis: Wiley Publishing, Inc, 2003.
10. Cacciari, C., Glucksberg S . *Understanding idiomatic expressions: the contribution of word meanings*. In: Simpson, G . B . (ed .), *Understanding word and sentence* . North-Holland: Elsevier Science Publishers, 1991
11. Chafe W. L., *Idiomaticity as an anomaly in the Chomskyan paradigm*, in *Foundations of Language* 4, 1968, 109-127 p.
12. Chafe W. *Meaning and the Structure of Language*. University of Chicago Press. Chicago, 1970
13. Chomsky N. 'A Minimalist Program for Linguistic Theory', in K. Hale and S. Keyser (eds.), *The View from Building 20: Essays in Honor of Sylvain Bromberger*, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1993. 1-52 p.

14. Coulmas F. Idiomaticity as a problem of pragmatics, in H. Parret and M. Sbisà Possibilities and Limitations of Pragmatics, Amsterdam, Lawrence Erlbaum Associates, 1981
15. Coulmas F. On the sociolinguistic relevance of routine formulae. *Journal of pragmatics* 3, 1979, 239-266 p.
16. Cowie A.P. The Treatment of Collocations and Idioms in Learners' Dictionaries, in *Applied Linguistics*, vol. II, no. 3, 1981.
17. Cowie A.P., Mackin I.R. McCaig, *Oxford Dictionary of Current Idiomatic English*, vol. I-II. General Introduction, Oxford, OUP, 1984.
18. Definition of ETYMOLOGY. Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/etymology> (date of access: 19.11.2024).
19. Duff A. *Translation*. Oxford: Oxford University Press, 1989
20. Etymological. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/etymological> (date of access: 19.11.2024).
21. Fernando, C., Flavell, R. On idiom: Critical views and perspectives (*Exeter Linguistic Studies* 5, University of Exeter), 1981
22. Fillmore C., Kay P. and O'Conner J. Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of 'let alone'", 1988. 521-538 p.
23. Glucksberg S. *Understanding figurative language: from metaphor to idioms*. Oxford University Press, 2001
24. Goshkheteliani I. *Lingua-Cultural Approach to Teaching English Idioms to Georgian Students*. *Spanish journal of applied linguistics* 13. 2018.
25. Gramley S., Patzold, Kurt-Michael, *A Survey of Modern English*, London, Routledge, 1992

26. Hymes D. *Language in Culture and Society*. New York: Harper and Row, 1964.
27. Irujo, S. A piece of cake: learning and teaching idioms. *ELT Journal* 40(3 – July) . Oxford University Press, 1986.
28. Kövecses, Z. *Metaphor: a practical introduction* . Oxford: Oxford University Press, 2010
29. Kvetko, P. *English lexicology in theory and practice* . Trnava, 2009
30. Leech G., Deuchar M. and Hoogenraad R. *English Grammar for Today. A New Introduction*, 2nd edition, London, Palgrave, 2006
31. Liu D. Translation and culture: Translating idioms between English and Chinese from a cultural perspective. *Theory and Practice in Language Studies*, 2(11), 2012. 2357-2362.
32. *Longman Dictionary of Contemporary English*, 4th edition, (ed) Donna Summers, Harlow, Longman, 2005.
33. *Longman Dictionary of English Language and Culture*, ed. D. Summers, Harlow, Longman, 1992.
34. Malkiel Y. Etymology and general linguistics. 1962. Vol. 18, no. 1. P. 198–219.
35. McCawley J. *The Syntactic Phenomena of English*, University of Chicago Press, Chicago, 1988
36. McPherron, P .Randolph, P. T . *Cat got your tongue?: Recent research and classroom practices for teaching idioms to English learners around the world* . TESOL Press, 2014
37. Mitchell T.F. Linguistic ‘Goings On’: Collocations and other lexical matters, in *Archivum Linguisticum*, 1971. 35-69 p.
38. Newmark P. *A textbook on translation*. New York, London: Prentice Hall, 1988
39. Nunberg G., Sag I., Wasow T., 'Idioms, Language. 1994. 491-538 p.

40. Phraseology and culture in English. *Applied Linguistics*, 29(1), 161- 163.
41. Redfern W. *Clichés and Coinages*, Oxford, Blackwell, 1989.
42. Richards J. C., Schmidt R. *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. London, 2010.
43. Seidl J., Mc Mordie W. *English idioms*. 5th ed. New York: : Oxford University Press, 1988.
44. Simpson P. *Stylistics. A resource book for students*. London and New York: Routledge. 2004. 262 p.
45. Strakšiene, M . 2009 . Analysis of idiom translation strategies from English into Lithuanian . *Studies about languages* 14. 2009. 13–19 p.
46. Yowelly A, Lataiwish M. S. *Principles of Translation*. Benghazi: Dar Annahda Alarabia, 2000

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

47. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Баранцев. Київ : Знання, 2006. 1056 с.
48. ІДІОМА – ТЛУМАЧЕННЯ | Горох – українські словники. Про сайт | Горох – українські словники. URL: <https://goroh.pp.ua/Тлумачення/ідіома> (дата звернення: 20.11.2024).
49. American Language Course: Book of Idioms (Slang, Special Expressions, & Idiomatic Language) / Defense Language Institute English Language Center. Lackland Air Force Base, 2003. 67 p.
[URL:https://hamedeskandari.ir/BookFile/262_B4E40F57-9DE0-4694-B81D-6BDF7B2A7420.pdf](https://hamedeskandari.ir/BookFile/262_B4E40F57-9DE0-4694-B81D-6BDF7B2A7420.pdf) (date of access: 20.11.2024).
50. Carry/take coals to Newcastle. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus.

URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/carry-take-coals-to-newcastle?q=To+carry+coals+to+Newcastle> (date of access: 20.11.2024).

51. Dutch courage. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dutch-courage?q=Dutch+courage> (date of access: 20.11.2024).

52. Get/jump on the bandwagon. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-russian/get-jump-on-the-bandwagon> (date of access: 20.11.2024).

53. It's all Greek to me. Cambridge Dictionary | English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/it-s-all-greek-to-me?q=Greek+to+me> (date of access: 20.11.2024).

54. The Oxford dictionary of idioms. Choice reviews online. 2005. Vol. 42, no. 11. P. 42–6205–42–6205. URL: <https://doi.org/10.5860/choice.42-6205> (date of access: 20.11.2024).

55. Wales, Katie, A Dictionary of Stylistics, 2nd edition, Edinburgh, Pearson Education Limited, 2001.

56. Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged, Merriam-Webster, 1993.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

57. Anka C. First dates and the unbearable awkwardness of going dutch | carl anka. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/global/commentisfree/2017/feb/16/first-dates-going-dutch-bill-splitting-channel-4> (date of access: 20.11.2024). Loaded. – №89. – September, 2001. – 50 p.

58. Bramesco C. ‘Larry’s secretly a lovely man’: Curb Your Enthusiasm stars spill the beans – for their final ever episode. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2024/apr/05/larrys-secretly-a-lovely-man-curb-your-enthusiasm-stars-spill-the-beans-for-their-final-ever-episode> (date of access: 20.11.2024).
59. Fifa confirms investigation into Michel Platini ‘skeleton in the closet’ dossier. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/football/2015/aug/17/michel-platini-fifa-investigation-dossier-skeletons-in-closet> (date of access: 20.11.2024).
60. Greenslade R. Does press regulator Impress cut the mustard? The PRP wants to know. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2016/feb/05/does-press-regulator-impress-cut-the-mustard-the-prp-wants-to-know> (date of access: 20.11.2024).
61. Hoare P. Why Willem Dafoe, Iggy Pop and more are reading the rime of the ancient mariner to us. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/books/2020/apr/24/why-willem-dafoe-iggy-pop-and-more-are-reading-the-rime-of-the-ancient-mariner-to-us> (date of access: 20.11.2024).
62. Jones O. It’s time for Labour to bite the bullet and embrace an election | Owen Jones. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/oct/23/labour-election-brexit-boris-johnson-jeremy-corbyn> (date of access: 20.11.2024).
63. Keegan W. The mood on Brexit is turning. Labour can turn too. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/business/2018/aug/26/brexit-mood-turning-labour-turn-too> (date of access: 20.11.2024).
64. Ratcliffe R. Thailand protesters 'cross the Rubicon' and risk all to criticise the monarchy. the Guardian.

URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/12/thailand-protesters-cross-the-rubicon-and-risk-all-to-criticise-the-monarchy> (date of access: 20.11.2024)..

65. Ringwald M. Ask Molly Ringwald: my partner is a compulsive devil's advocate. the Guardian.

URL: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2015/jul/17/partner-compulsive-devils-advocate-molly-ringwald> (date of access: 20.11.2024).

66. Walker P. Business secretary confirms post-Brexit review of UK workers' rights. the Guardian.

URL: <https://www.theguardian.com/politics/2021/jan/19/business-secretary-confirms-post-brexit-review-uk-workers-rights> (date of access: 20.11.2024).

SUMMARY

To the master thesis

Student Mykhailova Anna

The master thesis provides a comprehensive examination of the linguistic and translation aspects of English idioms within the framework of intercultural communication. The study focuses on idioms as a unique linguistic phenomenon that not only enriches the expressive power of language but also acts as a cultural marker, reflecting the traditions, beliefs, and values of its speakers. Idioms are identified as one of the most challenging elements to translate due to their cultural specificity, figurative meanings, and emotional depth, which often have no direct equivalents in other languages.

The thesis aims to analyze idioms from multiple perspectives, including their definitions, classifications, structural features, semantic significance, and role in communication. It also explores the difficulties translators encounter when adapting idiomatic expressions for a target audience, particularly in the context of Ukrainian-English translations. The objective of this study is to provide practical insights and strategies for addressing these challenges while preserving the idioms' original essence and cultural significance.

The research begins with a detailed discussion of idioms as linguistic units that function as mini-texts, encapsulating a wide array of meanings tied to historical, cultural, and social contexts. Idioms are presented as integral components of any language system, distinguished by their fixed structure and metaphorical content. They often convey meanings that are impossible to deduce from their individual components, making them a fascinating subject for linguistic and translational analysis. This study emphasizes their dual role as both communicative tools and cultural artifacts, capable of conveying not only information but also emotions, attitudes, and cultural identity.

The thesis provides an in-depth analysis of the classification of idioms, revealing their diverse nature and the various approaches used to categorize them. Idioms are

grouped based on structural, semantic, and functional characteristics. For instance, they are classified into **pure idioms**, where the figurative meaning is entirely unrelated to the literal components (e.g., “kick the bucket”); **semi-idioms**, where one part retains a literal meaning while the other is metaphorical (e.g., “spill the beans”); and **literal idioms**, which are more transparent and whose meanings can be inferred (e.g., “out of the blue”).

Another classification considers the compositional nature of idioms, distinguishing between **fixed expressions** that allow little variation and **flexible idioms** that permit some grammatical or lexical modifications without losing their meaning. The study further explores idioms’ functional roles in language, such as their use in expressing emotions, creating humor, or delivering cultural allusions. The research highlights how these classifications aid in understanding idioms' complexity, making them more accessible for linguistic analysis and translation.

The paper also examines idioms’ pragmatic functions, which are crucial for their effective use in communication. Idioms can express attitudes, establish tone, and add emphasis or subtlety to statements. This functional diversity reinforces their role as essential tools for creating natural and impactful language.

A significant portion of the thesis is devoted to the role of etymology in the study of idioms. Understanding the historical origins of idiomatic expressions provides insights into their cultural and semantic layers, aiding both comprehension and translation. The etymological analysis traces idioms back to their roots, uncovering how historical events, cultural practices, and societal values have shaped their meanings. For example, the idiom “spill the beans” originally referred to an ancient voting practice involving beans, highlighting how historical contexts can influence language.

The thesis emphasizes that etymology is not only a tool for uncovering the past but also a means of deepening contemporary understanding of idiomatic expressions. By exploring the origins and evolution of idioms, translators and linguists can better appreciate their metaphorical richness and cultural significance. This knowledge is

particularly valuable in translation, where preserving the idiom's historical and cultural essence can enhance the target audience's understanding and engagement.

Etymology also plays a pedagogical role in teaching idioms. The thesis recommends incorporating etymological studies into educational programs to help students grasp the deeper meanings and cultural nuances of idiomatic expressions. This approach fosters a more holistic understanding of idioms, enabling learners to use and translate them more effectively.

The translation aspects of idioms are a central focus of the thesis, with an in-depth analysis of the challenges they present. Translating idioms requires more than linguistic accuracy; it demands cultural sensitivity and creativity to ensure that the original meaning, tone, and context are preserved. The study identifies common translation strategies, such as finding functional equivalents, paraphrasing, employing descriptive translations, and using compensation techniques. Each approach is evaluated in terms of its effectiveness in conveying the idiom's intended meaning and cultural resonance.

The empirical section of the thesis includes a detailed analysis of authentic idioms and their Ukrainian translations, highlighting specific examples to illustrate how translators navigate linguistic and cultural barriers. The findings reveal that successful idiom translation depends on a translator's ability to balance fidelity to the source text with adaptability to the target culture. Special attention is given to idioms with high cultural specificity, which often require innovative solutions to maintain their original impact.

The thesis also addresses the pedagogical aspects of teaching idiomatic translation, proposing practical methods for integrating idiom analysis into translator education. Recommendations include the use of exercises and case studies to help students understand idioms' semantic layers, cultural contexts, and pragmatic functions. Emphasis is placed on developing translators' skills in adapting idioms for various genres and audiences, ensuring that they can handle these expressions effectively in professional settings.

Idioms are examined as cultural and linguistic bridges, playing a vital role in intercultural communication. Their ability to encapsulate complex meanings in a concise form makes them essential for natural and expressive language use. The research underscores the importance of understanding idioms' cultural and historical roots, as well as their evolving usage in contemporary discourse. It also highlights the need for translators to approach idioms with creativity and cultural awareness, ensuring that their translations resonate with the target audience.

The thesis further highlights the dynamic interaction between idioms and cultural identity, stressing their significance in fostering intercultural dialogue. Idioms encapsulate cultural wisdom, historical references, and societal norms, acting as a bridge between language and the collective consciousness of a community. This cultural embeddedness makes idioms an invaluable resource for understanding the worldview of their native speakers. Translators and linguists must, therefore, adopt a culturally aware approach when analyzing or translating idioms, ensuring that the target audience perceives their depth and meaning beyond the surface level.

Moreover, the study delves into the psychological aspects of idiom comprehension and usage, exploring how idiomatic expressions are processed cognitively by native and non-native speakers. Research has shown that idioms are often learned and remembered as single linguistic units due to their fixed nature and frequent use. For non-native speakers, however, the figurative meanings of idioms can pose significant challenges. The thesis suggests that incorporating contextual and cultural cues into language learning can enhance non-native speakers' ability to interpret and use idioms effectively, thereby improving their fluency and cultural competence.

In addition to examining idioms in traditional linguistic contexts, the research expands its scope to explore their presence in modern media and digital communication. Idioms are increasingly used in social media, advertising, and entertainment, where their figurative and impactful nature makes them effective tools for engaging audiences. The study highlights the evolving role of idioms in these domains, noting how their meanings

can shift or adapt over time to suit contemporary cultural narratives. This adaptability underscores the need for translators and educators to stay updated on current trends in idiomatic usage.

Lastly, the thesis emphasizes the interdisciplinary relevance of idiom studies, bridging linguistics, cultural studies, and translation theory. By examining idioms through these interconnected lenses, the research provides a holistic understanding of their role in language and communication. This interdisciplinary approach also offers practical applications for language teaching, cultural studies, and professional translation, equipping practitioners with the tools to navigate the complexities of idioms in diverse contexts. The findings call for continued research into idioms' linguistic, cultural, and cognitive dimensions to further enrich our understanding of their role in shaping human communication.

The study concludes by emphasizing the dynamic nature of idioms and their significance in linguistic and cultural contexts. It identifies areas for future research, including the exploration of idioms' etymology, their role in media and literature, and the development of new translation techniques for adapting idiomatic expressions in global communication. The findings of this thesis contribute to the broader understanding of idioms as a rich and complex aspect of language, offering valuable insights for linguists, translators, and educators alike.

To sum up, this thesis provides a thorough investigation into the complexities of English idioms, their cultural and semantic significance, and the challenges they pose in translation. The research emphasizes the need for a multidimensional approach to idiom analysis, combining linguistic, cultural, and pedagogical perspectives. It highlights the importance of equipping translators with the knowledge and skills to handle idiomatic expressions effectively, ensuring that their translations preserve the original meaning and cultural essence of these unique linguistic units.

Key words: idioms, intercultural communication, linguistic phenomena, translation strategies, cultural adaptation, semantic meaning, etymology, pragmatic functions, translator education, cultural identity, figurative language.